

Lärdomar från verksamheter för barn och unga

Utvärdering av Stockholms stads hantering av covid-19-pandemin

2022-01-13

Ida Strandell, Pauline Nobel & Ella Panas

Innehåll

Sammanfattning	4
1. Inledning.....	6
2. Skarpnäcksfältets förskolor: En bredare verktyglåda i utomhusmiljön	12
3. Rödabergsskolan på Normalm: Att bibehålla det normala i en onormal tid.....	15
4. Södra Latins gymnasieskola på Södermalm: Digital omställning med stöd av en stark kultur	18
5. Lindeparkens gymnasiesärskola i Skärholmen: Trygga elever i fokus.....	22
6. Kulturskolan i Hässelby-Vällingby: En större förståelse för elevers lärande och förutsättningar	25
7. Fritidsenheten i Farsta: Ökad utomhusverksamhet och nya vägar för att nå ut	29
8. Träffstugans fritidsgård i Sköndal: Att skapa en digital fritidsgård ..	33
9. Simskoleverksamheten vid Idrottsförvaltningen: Hög anpassningsförmåga för att värna ett livräddande uppdrag	37
10. Feriearbete i Spånga-Tensta: Samverkan med civilsamhället som ökat ungdomars möjlighet till meningsfullt feriearbete	41
11. Beställargruppen i Hässelby-Vällingby: Delaktighet i en digital värld	45
12. Korttidshemmet Drömmen i Enskede-Årsta-Vantör: Förutsägbarhet och trygghet under en oviss tid	47
13. Odenplans ungdomsmottagning: Att finnas där för ungdomar under en kris	52

14. Utredningsenheten i Enskede-Årsta-Vantör: Digitala utredningar och försvårad samverkan.....	56
15. Övergripande slutsatser.....	59
Bilaga: Referenslista	64

Sammanfattning

Stockholms stads kommunstyrelse beslutade den 17 juni 2020 att stadens hantering av covid-19-pandemin skulle utvärderas i flera steg. Arbetet inleddes med en processutvärdering av hur krisen hanteras under de första månaderna i staden i stort. En stabsutvärdering av den centrala krisledningens arbete genomfördes parallellt av Försvarshögskolan (FHS). Vidare har fördjupande analyser kring äldreomsorg, ledarskap och socialt utsatta områden genomförts. Som komplement till dessa analyser såg staden också ett värde i att fördjupa kunskapen kring hanteringen av pandemin i verksamheter som riktar sig till barn och ungdomar.

Syftet med rapporten är att synliggöra hur ett antal verksamheter för barn och unga inom Stockholms stad har ställt om sitt arbete under pandemin och vilka lärdomar de kunnat dra utifrån detta. Förhoppningen är att genom att synliggöra verksamheternas egna berättelser kunna bidra till inspiration och lärande för andra verksamheter.

Rapporten baseras på 13 fallstudier från verksamheter i olika delar av Stockholms stad. Varje fallstudie beskriver omställningsarbetet i respektive verksamhet med fokus på förändrade arbetssätt, hur målgruppens behov kunnat mötas samt vilka insikter och lärdomar verksamheterna har gjort.

I rapportens övergripande slutsatser konstateras ett lärande på två nivåer. Dels handlar det om lärdomar för den egna verksamheten, som också kan bära relevans för andra, liknande verksamheter. Dels handlar det om vad staden i stort kan lära om sina verksamheter och deras målgrupper. Rapportens övergripande slutsatser är att:

- ✦ Pandemin har bidragit till ökade insikter om målgruppernas behov och förutsättningar
- ✦ Verksamheterna bedömer att de i stort har kunnat möta barn och ungas behov under pandemin
- ✦ Det har varit svårare för verksamheterna att möta behoven hos målgrupper med större behov av stöd
- ✦ Den digitala omställningen har öppnat nya dörrar men ställer höga krav på goda förutsättningar
- ✦ Den "analog" omställningen har varit minst lika betydande som den digitala
- ✦ Teamkänsla och kreativ förmåga har varit viktiga framgångsfaktorer i omställningsarbetet

Följande verksamheter inom Stockholms stad har delat med sig av sina upplevelser och insikter från pandemin:

- ✦ Skarpnäcksfältets förskoleområde
- ✦ Rödabergsskolan – grundskola på Norrmalm
- ✦ Södra Latins gymnasium på Södermalm
- ✦ Lindeparkens gymnasiesärskola i Skärholmen
- ✦ Kulturskolan i Hässelby-Vällingby
- ✦ Fritidsenheten i Farsta
- ✦ Träffstugans fritidsgård i Sköndal, Skarpnäck
- ✦ Idrottsförvaltningens simskoleverksamhet
- ✦ Enheten för förebyggande arbete i Spånga Tensta
- ✦ Odenplans ungdomsmottagning
- ✦ Utredningsenheten, avdelningen social omsorg för barn och unga i Enskede-Årsta-Vantör
- ✦ Beställargruppen funktionsnedsättning vid enheten för barn och unga i Hässelby-Vällingby
- ✦ Korttidshemmet Drömmen vid socialförvaltningen

1. Inledning

1.1. Bakgrund

Stockholms stads kommunstyrelse beslutade den 17 juni 2020 att stadens hantering av covid-19-pandemin skulle utvärderas i flera steg. Arbetet inleddes med en processutvärdering av de första månadernas krishantering. En stabsutvärdering av den centrala krisledningens arbete genomfördes parallellt av Försvarshögskolan (FHS). Vidare har fördjupande analyser kring äldreomsorg, ledarskap och socialt utsatta områden genomförts. Som komplement till övriga analyser såg staden också ett värde i att fördjupa kunskapen kring hanteringen av pandemin i verksamheter som riktar sig till barn och ungdomar.

1.2. Aktuellt kunskapsläge kring pandemins påverkan på barn och unga

Kunskapen om barn och ungas situation under pandemin har beskrivits i flertalet rapporter och undersökningar från myndigheter, forskningsinstitut samt ideella organisationer. I detta stycke beskrivs övergripande slutsatser i ett urval av dessa rapporter. De refererade rapporterna bygger på data från tidsperioden mars 2020 – juni 2021 och ger en överblick av den kunskap som samlats kring barn och ungas situation under pandemin för landet i stort.

Utifrån det aktuella kunskapsläget under denna tidsperiod sammanfattar Barnombudsmannen att medan barn och unga generellt inte drabbas allvarligt av Covid-19 genom egen sjuklighet har förändringarna i samhället till följd av pandemin påverkat barn och unga på flera sätt.¹ Vardagen har förändrats när fritidsaktiviteter ställts in, socialt umgänge minskat och skolundervisning bedrivits på distans. Vidare har många barn och unga fått en förstärkt utsatthet i hemmet och en försämring av den psykiska hälsan under krisen.² De beslut som fattats på såväl nationell, regional och lokal nivå i ett led att minska smittspridningen har påverkat barn och unga både direkt och indirekt, och beslut har haft varierande konsekvenser för olika barn.³ Barnombudsmannen (BO) har kommit fram till att det är svårt att särskilja enskilda riskgrupper eller få en helhetsbild av alla konsekvenser för barn och unga, men att det är tydligt att pandemin slår hårdast mot barn och unga som redan innan krisen befann sig i en utsatt situation.⁴ Vidare lyfter BO att det funnits brister kring säkerställandet av att

¹ Barnombudsmannen. *Covid-19-pandemins konsekvenser för barn – Slutredovisning av regeringsuppdrag*. Stockholm: Barnombudsmannen;2021. Dnr: 2020-0218. s. 24. https://www.barnombudsmannen.se/contentassets/f5787ff884514960bab35f39a7b82fab/barnombudsmanne-ns-rapport---covid-19-pandemins-konsekvenser-for-barn-slutredovisning-av-regeringsuppdrag_.pdf (Hämtad 2021-11-29)

² Barnombudsmannen. *Covid-19-pandemins konsekvenser för barn – Slutredovisning av regeringsuppdrag*. s. 3 – 4 och 24

³ Ibid s. 3

⁴ Ibid. s. 3, 24

ingen åtskillnad görs när det gäller att tillgodose barns rättigheter enligt FN:s barnkonvention. Faktorer som socioekonomi, funktionsnedsättning, ålder och boendeort, ser BO har påverkat i stor utsträckning.⁵

Pandemin har också enligt BO satt ljuset på bristerna i skydds nätet för barn och unga och uttrycker att "vissa brister varit kända, vissa har accentuerats eller synliggjorts under pandemin och vissa har uppstått på grund av pandemin".⁶ Inspektionen för vård och omsorg (IVO) har i sin tillsyn sett att "utredningstiden hos socialtjänsten i vissa fall blivit längre under pandemin, bland annat på grund av en hög sjukfrånvaro, brister i it-anpassningar samt att samverkan med andra aktörer har försvårats".⁷ Eftersom barn och ungdomar, till följd av restriktionerna, har mött färre vuxna än vanligt, är det också färre vuxna som kunnat uppmärksamma behov av stöd och kunnat agera på detta.⁸

När det gäller barn och ungas mående har det kommit många signaler om att pandemin försämrat framför allt ungdomars psykiska hälsa. I över hälften av Sveriges regioner upplever verksamhetschefer för ungdomsmottagningar att den psykiska ohälsan bland unga har ökat under pandemin.⁹ Enligt BRIS årsrapport har man i en samlad lägesbild från svenska kommuner sett en ökning av besök hos elevhälsan bland gymnasieelever i samband med distans- och fjärrundervisningen, främst bland flickor.¹⁰

För de yngre barnen så har förskolan, låg- och mellanstadium i grundskola till skillnad från övriga skolväsendet på det stora hela hållits öppna under pandemin. Under pandemin har dock frånvaron bland barn, elever, personal och lärare varit större än vanligt i både förskola och grundskola¹¹. I en rapport från Skolverket kring pandemins påverkan på skolväsendet lyfts att sjukfrånvaron bland personalen i förskola och grundskola lett till att omsorg oftast prioriterats framför undervisning.¹² Vidare lyfts att i såväl förskola som grundskola har det varit en utmaning att tillgodose specialpedagogiska insatser på grund av den höga personalfrånvaron.¹³ För gymnasieskolan har frånvaron inte varit lika påtaglig som i övriga skolväsendet.¹⁴ Skolverket ser att även om övergången till fjärr- och distansundervisning har fungerat i

⁵ Ibid. s. 4

⁶ Barnombudsmannen. "Alla tar ju inte ansvar" Barnkonventionen som lag under en samhällskris. Stockholm: Barnombudsmannen; 2021, s. 4. <https://trk.idrelay.com/res/mail/2894/39942/520de6a9-b7b9-4d23-b0f4-8c60441becda.pdf> (Hämtad 2021-11-29)

⁷ Barnombudsmannen. "Alla tar ju inte ansvar" Barnkonventionen som lag under en samhällskris. s. 19 – 20

⁸ Ibid. s. 21

⁹ Barnombudsmannen. Covid-19-pandemins konsekvenser för barn – Slutredovisning av regeringsuppdrag. s. 21.

¹⁰ BRIS. Årsrapport 2020. Rapport 2021:1 Första året med pandemin - Om barns mående och utsatthet. Stockholm: BRIS;2021. s. 3

¹¹ Specialpedagogiska skolmyndigheten Specialpedagogiska skolmyndigheten. Covid-19-pandemins påverkan på skolväsendet. Delredovisning 3. Tema elever i behov av stödinsatser. Stockholm: Specialpedagogiska skolmyndigheten; 2021. Dnr: SPSM 1 STY-2020/723. s. 35

¹² Skolverket. Covid-19-pandemins påverkan på skolväsendet. Delredovisning 3. Stockholm: Skolverket; 2021. Dnr: 2020:1056 s. 23

¹³ Skolverket. Covid-19-pandemins påverkan på skolväsendet. Delredovisning 3. s. 28

¹⁴ Ibid. s. 23

huvudsak, så ses en risk för kunskapsstapp för de elever som haft det svårare med fjärr- och distansundervisningen i framför allt gymnasieskolan.¹⁵ I en intervjustudie bland huvudmän gjord av Skolverket lyfts att elevgrupper i behov av stöd och socioekonomiskt utsatta riskerar i högre utsträckning än andra ha fått ett kunskapsstapp på grund av pandemin.¹⁶ Specialpedagogiska skolmyndigheten konstaterar också att elever med behov av stöd på grund av funktionsnedsättning eller andra skäl har påverkats särskilt under pandemin och inte fått det stöd de behöver i tillräcklig utsträckning.¹⁷

Det har även gjorts undersökningar av barn och ungas upplevelser av deras skolgång under pandemin. Folkhälsomyndigheten redovisar att vart tionde barn anser att pandemin har påverkat skolarbetet mycket eller ganska mycket.¹⁸ Enligt UNICEF lyfter skolbarn i Stockholm en oro kring betyg, förlorad motivation kring skolarbetet och att de påverkas av den stora frånvaron bland såväl lärare som kamrater.¹⁹ I BRIS årsrapport är bilden delad bland barnen kring upplevelsorna av distansundervisning. De som upplever otrygghet i skolan fick en frist, medan de som såg skolan som en trygg plats förlorat denna.²⁰ Att fjärr- och distansundervisningen har gynnat vissa elever, som de som annars har svårt att delta i närundervisningen, är en bild som också framkommer i en rapport från Skolverket.²¹

BO ser i sin slutredovisning givet de konsekvenser som framkommer kring pandemins påverkan på barn och ungas skolgång, att fortsatta uppföljningar behöver ske av pandemins påverkan på barns utbildning, bland annat med fokus på likvärdigheten, barns möjligheter till stöd och skolans ansvar för barns mående.²²

Även ungas första fot in på arbetsmarknaden har påverkats av pandemin. Feriejobben i Sverige, som många gånger är en viktig introduktion till arbetsmarknaden, särskilt för mer utsatta grupper, drabbades enligt SCB av en stor nedgång i antalet platser 2020 jämfört med tidigare år. Enligt SCB försvann vart sjätte feriejobb sammantaget i Sverige under sommaren 2020 jämfört med 2019.²³

¹⁵ Ibid. s. 25

¹⁶ Skolverket. *Ändrade lärotider och utbildningstapp, intervjuer med huvudmän med anledning av covid-19-pandemin*. s. 5

¹⁷ Specialpedagogiska skolmyndigheten. *Covid-19-pandemins påverkan på skolväsendet. Delredovisning 3. Tema elever i behov av stödinsatser*. s. 55

¹⁸ Folkhälsomyndigheten. *Covid-19 hos barn och unga - En kunskapssammanställning – Version 3* 15 april 2021. Folkhälsomyndigheten 2021. s. 20

¹⁹ UNICEF. *Kartläggning kring hur barns vardag påverkas av coronapandemin*. Sverige: UNICEF; 2020. s. 17 - 18

²⁰ BRIS. *Årsrapport 2020. Rapport 2021:1 Första året med pandemin - Om barns mående och utsatthet*. s. 17

²¹ Skolverket. *Covid-19-pandemins påverkan på skolväsendet. Delredovisning 3*. s. 24

²² Barnombudsmannen: *Covid-19-pandemins konsekvenser för barn – Slutredovisning av regeringsuppdrag*. s. 5

²³ Statistiska centralbyrån. *Ett av sex sommarjobb försvann under pandemin. Statistiska Centralbyrån. Uppdaterad 2021-06-23. <https://www.scb.se/pressmeddelande/ett-av-sex-sommarjobb-forsvann-under-pandemin/> (Hämtad 2021-11-29)*

1.3. Syfte och mål

Syftet med denna rapport är att synliggöra hur ett antal verksamheter för barn och unga ställt om sitt arbete under pandemin och exempel på vilka lärdomar verksamheterna kunnat dra utifrån detta.

Målet är att staden ska ha fått en fallstudierapport som beskriver:

- ✦ Vilken omställning som skett i verksamheternas arbete för barn och unga
- ✦ Hur verksamheterna bedömer att de kunnat möta barn och ungas behov
- ✦ Vilka lärdomar verksamheterna tar med sig framåt – i vardagen och till nästa kris

1.4. Frågeställningar

För att rama in fallstudiernas fokus har rapporten utgått från följande frågeställningar:

- ✦ Hur har verksamheterna ställt om sitt arbete för barn och unga? På vilka sätt har man utvecklat och förändrat sina arbetssätt?
- ✦ Utifrån den utveckling som skett, finns det något som haft särskild bäring på mötet med barn och unga?
- ✦ Hur bedömer verksamheterna att de lyckats möta barn och ungas behov under pandemin, jämfört med i vanliga fall?
- ✦ Vilka är verksamheternas viktigaste lärdomar och insikter?
- ✦ Vilka arbetssätt tar verksamheterna med sig framåt - i den fortsatta vardagen och inför nästa kris?

1.5. Omfattning och avgränsningar

Inom Stockholms stad finns en stor bredd av verksamheter för barn och unga, där vissa är lagstadgade och andra frivilliga för staden att tillhandahålla. Rapporten omfattar 13 fallstudier av dessa olika verksamheter. Fallstudierna har valts ut utifrån ambitionen att få en bredd i vilka verksamheter som är representerade samt en geografisk spridning. Följande verksamheter har ingått:

- ✦ Skarpnäcksfältets förskoleområde
- ✦ Rödabergsskolan – grundskola på Norrmalm
- ✦ Södra Latins gymnasium på Södermalm
- ✦ Lindeparkens gymnasiesärskola i Skärholmen
- ✦ Kulturskolan i Hässelby-Vällingby
- ✦ Fritidsenheten i Farsta
- ✦ Träffstugans fritidsgård i Sköndal, Skarpnäck
- ✦ Idrottsförvaltningens simskoleverksamhet
- ✦ Enheten för förebyggande arbete i Spånga-Tensta
- ✦ Odenplans ungdomsmottagning
- ✦ Utredningsenheten, avdelningen social omsorg för barn och unga i Enskede-Årsta-Vantör
- ✦ Beställargruppen funktionsnedsättning vid enheten för barn och unga i Hässelby-Vällingby
- ✦ Korttidshemmet Drömmen vid socialförvaltningen

För att uppnå syftet med att bidra till inspiration och lärande har rapporten en deskriptiv ansats, med fokus på verksamheternas egna berättelser och lärdomar i fallstudierna. Då rapporten består av ett urval av verksamheter som lyfter fram egenvalda perspektiv, gör den inte anspråk på att vara generaliserbar utifrån hur det sett ut i dessa typer av verksamheter i stort. Däremot är ambitionen att rapporten ska kunna bära relevans för andra verksamheter att inspireras och dra lärdomar kring sin egen omställning under pandemin.

Stadens verksamheter för barn och unga möter tusentals barn varje dag. De allra flesta barn som bor i staden har kontakt med någon av verksamheterna. Eftersom målgruppen är så stor har det inte varit möjligt att, inom ramen för denna rapport, följa upp upplevelser av pandemin. Rapporten beskriver inte vilka konsekvenser pandemin haft för barn och unga, utan har fokus på hur verksamheten har hanterat omställningen och hur verksamheterna själva bedömer att målgruppens behov har kunnat tillgodoses under pandemin. Inom ramen för rapporten är det representanter från verksamheten som har intervjuats – inte barn och ungdomar.

Uppdraget har genomförts under perioden september till december 2021 och fallstudiernas berättelser avser tiden mellan mars 2020 till och med oktober 2021.

1.6. Metod för genomförande

Rapporten har genomförts som en kvalitativ studie med intervjuer som huvudsaklig datainsamling för fallstudierna – i syfte att få en tydlig bild av de enskilda verksamheternas omställning och lärdomar. Varje fallstudie har inletts med ett sonderande samtal med verksamhetsansvariga där syftet varit att dels identifiera möjliga inriktningar för fallstudien, dels identifiera lämpliga intervjupersoner. Därefter har gruppintervjuer med representanter från verksamheten på både lednings- och medarbetarnivå genomförts. Fokus i gruppintervjuerna har varit att genom deltagarnas reflektioner och samtal med varandra skapa en bild av verksamheternas berättelser. Gruppintervjuerna har letts genom en semi-strukturerad intervjuteknik för att fånga upp central information, men också möjliggöra för följdfrågor utifrån intervjupersonernas berättelser. För varje fallstudie har 1–2 gruppintervjuer genomförts.

Som komplement till intervjuerna har också dokumentstudier av underlag som verksamhetsberättelser, statistik och beslut fattade på lokal och central nivå inom staden genomförts.

Avstämningar med utvärderingssekreteriet har skett löpande under uppdraget. Fallstudiernas innehåll har stämts av med respektive verksamhet i ett led att kvalitetssäkra innehållet.

1.7. Disposition

Rapporten är uppdelad i tre delar. Efter detta inledande kapitel följer kapitel 2–14 som innehåller rapportens fallstudier. Fallstudiernas unika karaktärer hålls samman med en gemensam struktur som inleds med en kort beskrivning av verksamheten och dess uppdrag. Fallstudierna fortsätter sedan med 2–3 avsnitt med rubriker som speglar de

mest framträdande perspektiven i varje fallstudie. Här beskrivs själva omställningen utifrån vad verksamheterna gjort annorlunda under pandemin, hur målgruppens behov hanterats samt vilka insikter och lärdomar verksamheten gjort utifrån detta. Varje avsnitt i fallstudierna speglar således målen för fallstudien och belyser såväl utmaningar som positiva effekter. Avslutningsvis summeras vad verksamheten tar med sig framåt utifrån de valda perspektiven.

I rapportens avslutande kapitel, kapitel 15, beskrivs på övergripande nivå de aggregerade slutsatser kring verksamheternas omställning och deras lärdomar vi kunnat konstatera genom de 13 fallstudierna.

2. Skarpnäcksfältets förskolor: En bredare verktygslåda i utomhusmiljön

Skarpnäcksfältets förskoleområde består av förskolorna Vinden, Skogsglantan, Segelflygaren, Ballongen, Molntappen, Fågelboet och Barnasinet. Förskolorna varierar i storlek och rymmer mellan ca 30–70 barn fördelade på 2–4 avdelningar. Samtliga förskolor är inspirerade av filosofin Reggio Emilia och arbetar utifrån ett projektbaserat arbetssätt där undervisningen bedrivs i längre projekt om cirka 6–12 månader. Projekten utgår från barnens intressen och händelser på förskolan och i omvärlden.

2.1. Pedagogisk verksamhet utomhus

Den största förändringen som pandemin inneburit för förskolorna är att den pedagogiska delen av verksamheten, som i vanliga fall i huvudsak bedrivs inomhus, flyttat ut. Alla förskolor var förstått ute varje dag även innan pandemin, men den pedagogiska verksamheten bedrevs i stor utsträckning inomhus där olika lokaler, till exempel ateljéer och rörelserum, samt pedagogiska verktyg fanns tillgängliga. När pandemin tog fart efter sportlovet 2020 var direktiven att verksamheten skulle flyttas ut, men man hade inledningsvis svårt att säkerställa att den pedagogiska delen kunde följa med i omställningen.

När den inledande "chocken" lagt sig började personalen fundera över hur de skulle få till en kvalitativ pedagogisk undervisning på samma nivå som vanligt fast utomhus. Planeringen av den projektorienterade pedagogiken hade gjorts redan innan pandemin. Nu behövde verksamheten hitta nya vägar framåt för att förverkliga planeringen.

Omställningen till utomhusverksamhet har varit enklare under sommarhalvåret än under vinterhalvåret – särskilt för de yngsta barnen. En annan utmaning har varit att vissa förskolor har så små gårdar att de behövt flytta ut verksamheten till ett närliggande skogsområde. Förflyttningstiden har inneburit att undervisningstiden förkortats.

Även om den utökade utomhusverksamheten varit förknippad med en del utmaningar bedöms den i stort vara en positiv omställning och som något man kommer att hålla fast vid även efter pandemin – även för de yngre barnen så långt det är möjligt. Förskolorna har lärt sig att se möjligheterna i att vara utomhus och kommer även fortsättningsvis att utveckla arbetssätt där inomhusmiljöer och utomhusmiljöer kan komplettera varandra i pedagogiken.

2.2. Nya arbets sätt för inskolning

En annan förändring i arbetssätten under pandemin har handlat om inskolningen. Förskolorna har delat upp inskolningen i för- och eftermiddagar och gjort inskolningsgrupperna mindre.

De positiva effekterna av de nya arbetsätten har varit flera. Förskolepersonalen har fått mer tid till att skapa kontakter med barnen och vårdnadshavarna när grupperna blivit mindre. Att barnen varit på förskolan så kort tid och gått hem när de haft som roligast har också resulterat i att barnen sett framemot att komma tillbaka till förskolan nästa dag.

Under pandemin har också informationen till vårdnadshavarna om hur de ska förhålla sig till introduktionen varit tydlig. Vårdnadshavarna ska, utifrån ett smittskyddsperspektiv, till exempel vara nära sitt eget barn, men inte andras barn. Detta har inneburit att vårdnadshavarna "tagit ett steg tillbaka" under inskolningen, vilket varit positivt för verksamheten som helhet.

Samtidigt som de nya arbetsätten fört med sig mycket positivt har pandemin också inneburit vissa utmaningar när det gäller inskolningarna. För en del barn har inskolningen tagit längre tid än innan. Förskolelärarna bedömer att detta delvis berott på att barnen varit sjuka oftare och att "träskeln" för hur sjuka barnen fick vara på förskolan sänktes. Det har heller inte varit ovanligt att barnen blivit sjuka under en inskolning och att man därför fått börja om igen när de blivit friska. En annan viktig orsak har, enligt förskolelärarna, varit att barnen inte deltagit i öppna förskolan innan de börjat förskolan i samma utsträckning som i vanliga fall. Barnen har därmed inte haft vana att träffa andra barn, vilket både lett till ökad sjukdomsrisk och till att samspelet mellan barnen på förskolan kan ha påverkats. Förskolelärarna har upplevt att flera barn som börjat på förskolan under pandemin inte utvecklat förmågor som turordning, att be om saker eller att leka bredvid andra barn utan att störa.

2.3. Kommunikationen med vårdnadshavarna

En svårighet under pandemin har handlat om kommunikationen med vårdnadshavarna när de inte längre kunde komma in på förskolorna vid hämtning och lämning. Tidigare har personalen kunnat ha längre samtal med vårdnadshavarna och haft större möjlighet att visa upp vad som gjorts tillsammans med barnen under dagen, men under pandemin har samtalen behövt vara korta och effektiva för att undvika att så många är på plats samtidigt. Detta har ställt nya krav på kommunikationen och informationen från verksamheterna, till exempel genom mer omfattande veckobrev. Även för vårdnadshavarna har det uppstått bekymmer när de inte kunnat skapa en överblick över vilka kläder barnen har på plats på förskolan.

Samtidigt bedömer personalen att det funnits ett annat lugn hos vårdnadshavarna vid lämning och hämtning under pandemin – vilket kan härledas till att många arbetat hemifrån och därmed sluppit pendlingstiden till och från jobbet. Vårdnadshavarna har i större utsträckning än innan pandemin tagit sig tid att ställa frågor och själva varit drivande i att få insyn i verksamheten.

2.4. Ljus på förskolans roll och funktion

Pandemin har också satt ljus på en viktig diskussion om förskolans roll i samhället. I början av pandemin diskuterades ofta huruvida förskolorna skulle vara öppna eller inte utifrån risken för ökad smittspridning. Personalen på Skarpnäcksfältets förskolor bedömer att utgångspunkten i diskussionen ofta var att förskolans funktion är att se till att samhället fungerar genom att vårdnadshavarna ska kunna arbeta som vanligt. Samtidigt finns också insikter om att förskolan är viktig för barns utveckling och välbefinnande – att barn har behov av att gå i förskolan och ta del av undervisningen och därför ska förskolan ha öppet. Att den debatten förts med anledning av pandemin bedöms vara positivt för förskoleverksamheten, då det bidragit till att förtydliga förskolans pedagogiska uppdrag att främja barns utveckling.

I början av pandemin valde en del vårdnadshavare att hålla barnen hemma under en längre tid – ofta i flera veckor. I vilken utsträckning detta har påverkat barnens utveckling är för tidigt att säga, men förskollärarna bedömer att det finns en risk att så varit – inte minst för språkutvecklingen hos de barn som inte har svenska som modersmål.

Flera vårdnadshavare har också beskrivit att förskolan varit en stor trygghet under pandemin när det varit rörigt hemma på grund av arbetssituation, oro för anhöriga eller annat. Även för personalen själva har arbetsplatsen fungerat som en trygg punkt under pandemin. En förskollärare uttrycker:

"Att jobba med barnen har hjälpt mig att hålla fokus på här och nu under pandemin – och inte oroa mig så mycket för utvecklingen i omvärlden. Kan jag ge trygghet och lugn till barnen får jag tillbaka trygghet och lugn i deras beteende."

Vad tar Skarpnäcksfältets förskolor med sig framåt?

- ✦ Den pedagogiska verksamheten förstärks när utomhusmiljön inkluderas.
- ✦ Inskolningarna blir bättre när de sker i små grupper och i kortare stunder – både för det enskilda barnet och för verksamheten som helhet.
- ✦ När vårdnadshavarna inte kan komma in på förskolan ställer det högre krav på kommunikationen – både från förskolepersonalen vid hämtning och lämning och vid skriftlig information som till exempel veckobrev.
- ✦ Pandemin har satt nytt ljus på förskolans roll och uppdrag i debatten om för vems skull förskolan finns och har bidragit till att förtydliga förskolans pedagogiska uppdrag att främja barns utveckling.

3. Rödabergsskolan på Norrmalm: Att bibehålla det normala i en onormal tid

Rödabergsskolan på Norrmalm är en grundskola med internationell profil för förskoleklass upp till årskurs 9, med elever från hela världen. Skolan erbjuder två spår; ett där undervisningen bedrivs på svenska och ett där undervisningen sker på engelska. Totalt studerar 730 elever vid Rödabergsskolan med en personalstyrka bestående av 75 medarbetare. Från och med 2021 finns även en grundsärskola som är åldersintegrerad från förskoleklass till årskurs 3.

Under pandemin har Rödabergsskolan, liksom andra grundskolor i Sverige, hållit verksamheten öppen för eleverna för att bedriva undervisning på plats. Målet har varit att ge eleverna en viss normalitet i den annars omkullkastade vardagen och fortsatt hålla elevernas studiemotivation uppe. Enbart under en kortare period strax innan jullovet 2020 och veckan efter sportlovet 2021 hölls distansundervisning i enlighet med de rekommendationer Region Stockholms smittskyddsläkare gick ut med och som staden följde.²⁴

3.1. Utmanande omställning med fokus på närundervisning

För Rödabergsskolan präglades våren 2020 av ett stort bortfall bland lärare och elever. För att hantera situationen startade man därför varje morgon med ett krisledningsmöte, där resurserna delades upp på plats efter dagens förutsättningar och behov. Verksamheten har följt sin krisberedskapsplan men anpassat tillvägagångssättet efter förändrade rekommendationer och behov. Utgångspunkten har varit att följa Folkhälsomyndighetens rekommendationer för grundskolor under hela pandemin. Att utbildningsförvaltningen tillåtit flexibilitet och lämnat beslutsfattandet åt respektive skola vad gäller administrativ personal på plats, har underlättat ledningens arbete och även varit betydelsefullt för elever och lärare som varit på plats. Skolan har haft som inriktning att enbart bedriva närundervisning, något som även skapat incitament för frånvarande elever att återvända till skolan. I början av pandemin var frånvaron högre bland de engelskspråkiga eleverna, vilket enligt skolan kan bero på att dessa vårdnadshavare även följde internationell media som visade på andra länders striktare förhållningssätt till pandemin än den svenska strategin.

Under perioder har eleverna behövt hållas ihop klassvis för att begränsa smittspridning. En särskild komplikation har varit att eleverna i åk 7–9 sedan höstterminen 2019 varit evakuerade i en paviljong under uppförandetiden av en ny skolbyggnad som stod klar

²⁴ Region Stockholm. Rekommendation om distansundervisning för högstadiet. *Region Stockholm*. 2020-12-11. <https://www.sll.se/verksamhet/halsa-och-varld/nyheter-halsa-och-varld/2020/12/rekommendation-fran-smittskyddslakaren-om-distansundervisning-for-hogstadiet> (hämtad 2021-07-06)

hösten 2021. Paviljonglösningen har varit trängre än övriga skolbyggnader, vilket har gjort det särskilt svårt att säkerställa en god arbetsmiljö. Exempel på åtgärder är att man vädrat klassrummen mellan lektioner, säkerställt att elever inte hållit till i korridorerna under raster och uppmuntrat dem att sprida ut sig under raster. Skollunchen har intagits i hemklassrummen för att undvika samling av elever från olika klasser i matsalen.

3.2. Elevernas kunskapsresultat och trygghet i skolan under pandemin

Utmaningarna för Rödabergsskolan har främst handlat om att undvika trängsel och hantera en undervisning som präglats av hög frånvaro bland elever och lärare. Situationen har lett till bristande kontinuitet i undervisningen och krävt större fokus på repetition för att säkerställa elevernas kunskapsinhämtning. Den bristande kontinuiteten har gjort det svårt att behålla kvaliteten i undervisningen, vilket resulterat i en ansträngande situation för lärarna.

En iakttagelse under pandemin är också att elevernas kunskapsresultat har varit något lägre jämfört med tidigare år. Lägre resultat har också setts i medarbetarenkäter och i brukarenkäter under pandemin, främst vad gäller trivsel och trygghet. Lärarnas bild av elevernas trygghet och trivsel under pandemitiden skiljer sig. Flera lärare upplever att eleverna har uppskattat skolan som en trygg punkt, medan andra lärare sett en oro hos elever att riskera utsättas för smitta.

För att stärka tryggheten under pandemin har skolledning och lärare haft en nära dialog med eleverna. Skolan har också arbetat nära elevrådet och under mentorstid, då lärare ansvariga för en elevgrupp träffar sina elever, har tid ägnats åt dialog kring pandemin och behov, och vid varje avslutande moment i olika ämnen har man haft uppföljning med eleverna.

3.3. Sammanhållning har betydelse för drivkraften under tunga perioder

För att möjliggöra närundervisning under en kris som pandemin ser Rödabergsskolan att det är viktigt med en välmående lärarkår. Upplevelsen är att det har varit utmanande att hålla andan uppe i lärarkåren när man inte kunnat genomföra gemensamma aktiviteter och då en stor del av kommunikationen varit digital. Detta har lett till att flera upplevt att de glidit isär. Lärarträffarna som har varit digitala under pandemin och syftat till att skapa normalitet i vardagen och öka det digitala användandet på skolan, har dock bidragit stärkande i viss mån. Skolledningen som kunde vara på plats under pandemin upplever å andra sidan att deras samarbete stärktes och att en sammansvetsad skolledning är ett viktigt stöd för att hantera en lågintensiv kris, som i sig upplevts svårt. Här hade skolledningen önskat stöd i form av utbildning i hur man bäst hanterar lågintensiva kriser för att skolan ska förbli en trygg punkt för eleverna och kunna dämpa deras och personalens oro. Rektorn uttrycker:

"Vi undervisar och undervisas av människor på det här stället. Även om läraryrket är en profession så är de också människor som också ska genomleva krisen. Det är det som gör att uppdraget blir väldigt svårt."

Vad tar Rödabergsskolan med sig framåt?

- ✦ Att bedriva närundervisning har, trots de många utmaningarna, varit rätt väg under pandemin.
- ✦ En välmående lärarkår och en god sammanhållning har stor betydelse för drivkraften under tunga perioder. Det är avgörande att hitta sätt som stöttar detta även under kris.
- ✦ Lärare och skolläda har saknat stöd och verktyg för att leda och undervisa i en lågintensiv kris som pandemin, exempelvis i form av utbildningsinsatser.

4. Södra Latins gymnasieskola på Södermalm: Digital omställning med stöd av en stark kultur

Södra Latin är en gymnasieskola i Stockholms innerstad med en kulturell profil. Skolan erbjuder såväl naturvetenskaps- och samhällsvetenskapsprogram som humanistiska programmet med språkinriktning samt estetiska program med spetsutbildning med riksintag inom musik. Skolan har även introduktionsprogram för nyanlända. Skolans anor dateras till 1600-talet och idag går drygt 1 100 elever vid skolan. Södra Latins värdegrund präglas av god sammanhållning och varje elevs trygghetskänsla genom respekten för varandra och rätten att vara sig själv.²⁵

4.1. Framgångsfaktorer och utmaningar som gav insikter till formandet av distansundervisningen

Från en dag till en annan gick Södra Latin under våren 2020 från att använda digitala verktyg som hjälpmedel till att använda digitala verktyg som huvudplattform för undervisningen. Förändringen påverkade såväl arbetssätt och rutiner som elevernas förståelse för genomförandet av uppgifter. Att hitta rätt nivå för distansundervisningen var ett kontinuerligt lärande som ledde till utveckling av undervisningen över tid.

Att bedöma tidsåtgången för att utföra uppgifter visade sig vara en särskild utmaning för både lärare och elever. I början förlitade sig lärarna på instruktioner och inlämningsuppgifter för att stämna av elevernas kunskapsinhämtning. När detta ledde till att uppgifter allt oftare blev liggande utvecklade man arbetssätten och fann en balans mellan inlämningsuppgifter och interaktiva uppgifter, där elever fick reflektera över hur de tänkte. Eleverna fick också använda olika digitala verktyg som stöd i lärande och presentation, till exempel poddar och filmer.

När det gäller språkundervisningen såg lärarna att denna särskilt påverkades av att bedrivas på distans. Här bedömer lärarna att eleverna inte kom riktigt lika långt i sin kunskapsutveckling som i vanliga fall trots att de klarade sina betyg. Enligt lärarna stimuleras språkinläringen av kommunikation, genom att prata, lyssna och skapa lustfylldhet, vilket de inte upplever uppnås i samma utsträckning vid digital undervisning. Visserligen kunde digitala breakout rooms stödja där läraren kunde lyssna in och diskutera, men man fick stärka upp språkundervisningen med extra insatser för att säkerställa kunskapsnivåerna.

²⁵ Södra Latins gymnasium. *Verksamhetsplan 2021 för Södra Latins gymnasium*. Stockholm: Stockholms stad; 2021. <https://sodralatinsgymnasium.stockholm.se/sites/default/files/verksamhetsplan2021.pdf> (hämtad 2021-11-04)

Det som enligt lärarna bidrog till en fungerande fjärr- och distansundervisning under våren 2020, var att den infördes när de redan haft eleverna i närundervisning sedan föregående hösttermin. De hade därmed lärt känna eleverna väl och hade en förkunskap om vilka som behövde extra stöd. Stora delar av det centrala innehållet i kunskapskraven hade man också tagit sig förbi. Detta upplevs ha varit särskilt betydelsefullt för årskurs 1. Om övergången till distansundervisning skett i början av hösten hade det blivit ett helt annat utfall för årskurs 1. Denna insikt gjorde att man till hösten 2020 prioriterade att ha den nya årskurs 1 på plats fram till höstlovet, för att ge övergången till distansundervisning goda förutsättningar. Lärarna hade också under sommarlovet lagt upp en plan för hur höstterminen skulle läggas upp utifrån vårens lärdomar. Under pandemin har även arbetsplatsträffar, arbetslag inom såväl gymnasieprogram som ämnen, så kallade programlag och ämneslag, haft fokus på god delakultur för att stödja varandra med tips, hitta lösningar på svårigheter för att motverka att man känner sig ensam vid datorn.

När det gäller elevernas betygsresultat under pandemin så har de varit något högre 2021 än föregående år. Det är också fler som klarat sin gymnasieexamen. Vad som bidragit till de bättre resultaten är svårt att dra slutsatser om för skolan, då detta kan bero på flera faktorer.

När Södra Latin nu återgått till full närundervisning är det dock med insikten att närundervisningens kvalitet vad gäller gruppdynamik, relationsskapande och lärarens förmåga att fånga upp elevernas signaler under lektionen, inte går att ersätta. Samtidigt ser man att vissa nya arbetssätt under distansundervisningen skapat möjligheter man tar med sig framåt i hur det kan skapa mervärde i närundervisningen.

4.2. Elevernas mående på distans

En viktig insikt som lärarna på Södra Latin fått under pandemin är att distansundervisningen har påverkat elevernas mående. Morgonrutinerna har förändrats hos många till följd av att de inte behövt ta sig till skolan. Lärarna uppmärksammade exempelvis, särskilt i början av den digitala undervisningen, att en del elever nyss stigit upp när den digitala lektionen startade och de såg även att en hel del elever följde med i undervisningen utan att ha kameran aktiverad. Detta ledde till att man kom att arbeta med att stödja eleverna med tips och information kring goda morgonrutiner och aktiverad kamera.

Även elevhälsoteamet har i stor utsträckning arbetat digitalt under pandemin med veckovisa avstämningar för att följa upp elever. Teamets professioner har också haft digitala möten med elever enskilt eller tillsammans med vårdnadshavare. Elever som mått dåligt av att studera på distans och saknat bra förutsättningar att arbeta hemifrån, har fått möjlighet att studera på skolan.

En fördel med den digitala kommunikationen är att lärarnas möjligheter att samtala med eleverna om hur de mår har utökats jämfört med den normala klassrumstillvaron. Det har varit enklare att ringa upp eleven direkt och samtala på tu man hand. Upplevelsen är att det fanns större möjlighet att göra detta mer systematiskt under

perioden med distansundervisning. Även utvecklingssamtalen anses ha vunnit på digital kommunikation. En lärare uttrycker elev-lärrarrelationen på distans så här:

"Det har blivit rätt fina samtal med eleverna när man har kunnat prata en och en. Annars går det alltid en massa folk förbi, men på distans har det varit en känsla av att nu är det bara vi, och det är fritt fram med att vara rak om hur man känner."

En annan positiv utveckling under pandemin är att elever som av olika skäl har svårt att delta fullt ut i närundervisningen, har deltagit i större utsträckning när undervisningen varit på distans. Bland dessa elever har man nu sett fina resultat när de tagit sin examen. Hur denna fördel med den digitala undervisningen ska kunna användas även i framtiden är något som skolan kommer att fortsätta reflektera kring.

4.3. Elevernas delaktighet i krishanteringen

Skolan har upplevt att information och direktiv ofta kommit med kort varsel under pandemiperioden, något som lett till frustration bland lärare, elever och ledning. Skolledningen arbetade proaktivt med att ta fram olika scenarier för tänkbara händelser och beslut. Dessa stämde man av med de fackliga organisationerna och elevkåren. På detta sätt kunde man skapa sig en bild av vad som var en passande väg framåt och man minskade känslan av att inte få vara med och påverka utvecklingen. Eleverna har även deltagit i krishanteringen genom mentorsamtalen, där lärarna har fångat upp elevernas åsikter om anpassningen av undervisningen under krisen.

Även kommunikationen har varit en prioriterad fråga för Södra Latin. Kraven på att få information och svar på frågor har varit stora, särskilt i pandemins inledande fas. Det var därför viktigt att snabbt skapa forum för kommunikation både externt och internt, för att minska eventuell oro. Ambitionen har varit att hitta en lämplig nivå på informationsspridningen men även att försöka kommunicera i de fall där skolan själv saknat aktuell information, som ett sätt att skapa trygghet hos elever, vårdnadshavare och personal. Skolledningen utvecklade bland annat ett format som hette *Frågor och svar*, som också publicerats i elevtidningen *Aktuellt*, som visade sig vara lyckat.

Sammanfattningsvis så har det från ledningens håll varit viktigt att fånga in elevernas, personalens och de fackliga organisationernas perspektiv så att man har underlag för att analysera verksamhetens behov och skapa delaktighet. Något som man också gör i vanliga fall, när det inte är pandemi.

4.4. En stark, stödjande kultur genom "Södra Latin-andan"

En viktig framgångsfaktor för omställningsarbetet under pandemin beskrivs som "Södra Latin-andan", den särskilda gemenskap som anses prägla relationerna mellan medarbetare, elever och vårdnadshavare. Den kollektiva skolgemenskapen är stark trots att det är en stor skola med många program och elever. Verksamheten upplever att man haft goda förutsättningar för att klara en omställning till distans- och fjärrundervisning. Majoriteten av eleverna är studiemotiverade, varje elev har genom skolan egen dator och vårdnadshavarna ses som en viktig tillgång för elevernas

resultat. Lärarkollegiet trivs med varandra och det smittar av sig på eleverna som vill lära sig och är intresserade. Det finns även en engagerad elevkår som aktivt skapar gemensamma programöverskridande aktiviteter som bidrar till sammanhållningen.

Den sociala gemenskapen är således något man upplever kännetecknar Södra Latin-andan och som varit viktig att hålla i under pandemin för att stärka att "man är i det här tillsammans" trots det fysiska avståndet. Här nämns att man fortsatt med den traditionella fredagssamlingen med show, men under digitala former och ibland hybridlösningar med både digital och fysisk närvaro. Eleverna har fortsatt fått ansvara för Humanistfestivalen, där eleverna bjuder in föreläsare och arrangerar föreläsningar som alla får välja vilka de vill gå på, som då fick ske digitalt förra året. Vid höstterminen 2021 fick såväl klasser som kollegiet bidrag för att göra en gemensam aktivitet tillsammans, för att främja den sociala samvaron för klasserna efter en lång tid av distansundervisning. Det har varit uppskattat bland både elever och lärare.

Den stabila Södra Latin-andan och att värna vikten av att hålla det sociala samspelet vid liv under kris och en digital undervisning, tror man har varit det viktigaste för att gå så tryggt genom krisen. I elevenkäten från 2021 visar resultaten också en ökad nöjdhet vad gäller trivsel och trygghet, stabila resultat gällande lärande, elevernas inflytande upplevs ha ökat från 2019, men med ett lägre resultat 2020. Överlag så är eleverna också nöjdare med skolan som helhet.²⁶

Vad tar Södra Latin med sig framåt?

- ✦ Den digitala undervisningen kan inte ersätta närundervisningens kvalitet vad gäller gruppdynamik, rutiner, relationsskapande och lärarens förmåga att fånga upp elevernas signaler under lektionen.
- ✦ Den digitala undervisningen har bidragit till att lärarna hittat sätt att ha mer individuell kontakt med eleverna kring deras mående och kunskapsutveckling, exempelvis via chatt och samtal. Här ser man över hur denna kommunikation kan användas även fortsättningsvis.
- ✦ Elevernas delaktighet i krishanteringen har varit värdefull för att skapa så goda förutsättningar som möjligt kring omställningen utifrån deras behov.
- ✦ Den digitala undervisningens utveckling har visat ett ökat deltagande bland elever som av olika skäl har svårt att delta fullt ut i närundervisningen.

²⁶ Gymnasieantagningen Storsthlm. *Enkät i gymnasieskolan 2021. Resultat för: Stockholms län, Stockholms stad, Södra Latins gymnasium*. Stockholm: Gymnasieantagningen Storsthlm; 2021. <https://ssps2.stockholm.se/anonym/webdokument/Delade%20dokument/Gymnasieskola/S%C3%B6dra%20Latins%20gymnasium/Elevenk%C3%A4t%202021%20Samtliga%20program%20exkl%20spr%C3%A5kinledning%20och%20intro.pdf> (Hämtad 2021-11-29)

5. Lindeparkens gymnasiesärskola i Skärholmen: Trygga elever i fokus

Lindeparkens gymnasiesärskola är en skola med kultur- och hälsoprofil. Det är en växande verksamhet med ett sjuttiototal elever. Skolan riktar sig till elever med en intellektuell funktionsnedsättning, vilket är en grundförutsättning för att kunna gå i särskola. Ett antal elever har även tilläggshandikapp och många har en kombination av diagnoser, exempelvis autism. Totalt finns tretton elevgrupper på Lindeparkens gymnasiesärskola och eleverna går på individuella programmet. Skolan erbjuder även korttidstillsyn enligt LSS för eleverna så de kan delta i fritidsaktiviteter efter skoltid och under loven.

Skolan är vanligtvis personaltät då eleverna har ett ökat behov av stöd. Under större delen av krisen har dock en ökad sjukfrånvaro bland personalen lett till en ansträngd situation med påtaglig resursbrist. För att resursmässigt kunna återhämta sig fattade utbildningsförvaltningen vid ett tillfälle beslut om att stänga en del av skolan i en vecka. Vid ett annat tillfälle gick en vädjan ut till vårdnadshavare i en annan del av skolan om eleverna kunde vara hemma under en vecka. Beslut fattades även centralt att begränsa öppettider på korttidstillsynen för att säkerställa bemanningen.

5.1. Åtgärder för en minskad smittspridning blev delvis en bromskloss för elevernas sociala utveckling

Lindeparken har en viktig roll i elevernas sociala utveckling. En del elever kan i vanliga fall ha svårigheter att hitta vänner och socialisera sig. I stället tyr sig många till vuxna. Till följd av pandemin har dessa elever isolerats ytterligare och upplevelsen är att många elever regredierat i sin sociala utveckling. När avdelningarna i skolan varit strikt uppdelade har det varit svårare än vanligt för eleverna att umgås och hitta nya vänner.

Överlag bedömer skolan att elevernas självständighet påverkats av pandemin och restriktionerna. Som åtgärd för att minska smittspridningen på skolan infördes exempelvis att eleverna blev serverade i matsalen istället för att ta själva. Detta upplevdes av personalen bromsa elevernas självständighetsträning. Eleverna har inte heller kunnat tränas i socialisering och att vara ute i samhället på samma sätt som tidigare. Då denna träning fått stå tillbaka under pandemin gör skolan bedömningen att det har lett till ett betydande tapp i elevernas sociala utveckling. En viktig del av personalens arbete med eleverna handlar om trygghetskapande och efter pandemin kommer självständighetsarbetet vara ett område de delvis får börja om med.

I stort har man fokuserat på att bedriva undervisningen som vanligt så långt det varit möjligt, då eleverna har ett behov av rutiner och en förutsägbar skoldag. Dock har den höga personalfrånvaron gjort undervisningen mer sårbar under pandemin.

Undervisningen har därför också fått anpassas utifrån arbetslagens tillgängliga resurser och elevernas behov.

5.2. En verksamhet med små marginaler för förändringar

Lindeparken beskriver att gymnasiesärskolan är en komplex verksamhet som måste fungera fullt ut för eleverna och har samtidigt varit viktig att hålla öppen under pandemin. Lindeparkens erfarenhet under pandemin är att det i förlängningen behövs en ökad förståelse och prioritering för den komplexa verksamhet det är. Verksamheten bedriver skolverksamhet men har samtidigt en målgrupp med behov som omfattas av LSS-lagstiftning. Det blev därför svårt att i praktiken anpassa sig till de riktlinjer som gavs ut från Folkhälsomyndigheten. Man skulle hålla avstånd och arbeta hemifrån, men i en verksamhet som Lindeparken är det inte möjligt att hålla avstånd mellan lärare och elever. Det är inte heller ett alternativ att ställa om till distansundervisning för målgruppen. När gymnasieskolor helt gick över till distansundervisning och LSS-verksamheter stängde under våren 2020 höll Lindeparkens gymnasiesärskola därför fortfarande öppet.

Vidare hade skolan till en början inte tillgång till den skyddsutrustning som verksamheten bedömde att man behövde för att kunna genomföra arbetet under smittsäkra förhållanden. Den första beställningen som lades till stadens centrala lager godkändes, men gången därpå nekades verksamheten med motivet att de inte var en prioriterad verksamhet. Bristen på grundläggande sanitära produkter och skyddsutrustning resulterade därför i att personalen på egen hand fick införskaffa sig munskydd. Här såg Lindeparken att den hade behövts likställas med LSS-verksamheter under pandemin vad gäller exempelvis prioritering av skyddsutrustning för personal.

5.3. Trygghetsskapande för eleverna i en föränderlig omvärld

Trots utmaningarna för verksamheten upplever personalen att eleverna på Lindeparkens gymnasiesärskola har känt sig trygga i sin vardag. Lindeparken har sett till att eleverna kunnat fortsätta arbeta i sina tidigare grupper i så stor utsträckning som möjligt, med personal de känner väl och känner sig trygga tillsammans med. Eftersom många av eleverna förknippar rutin med trygghet har det varit av stor vikt att bibehålla ungefär samma tempo och vardag som innan, med morgonsamlingar och lunch vid samma tidpunkter. Många vårdnadshavare har berättat hur eleverna har uttryckt en stor saknad efter skolan under de dagar de varit hemma sjuka. Särskilda boenden, som är en del elevers hem, har också bekräftat för skolan att den gett stabilitet för eleverna i deras vardag. Personalen lyfts som en drivande kraft i att skapa denna trygghet. Trots

stora utmaningar för personalen och oro kring smittorisker har man varit flexibla och avlastat varandra. Lindeparken verkar ha lyckats upprätthålla en trygg verksamhet för sina elever under pandemiperioden. En lärare berättar:

"Utmaningarna i verksamheten har stärkt samarbetet mellan oss i personalen. Det här har varit en prövning som sammansvetsat oss som kollegor."

Vad Lindeparkens gymnasiesärskola tar med sig framåt

- ✦ Man har kunnat upprätthålla en trygg tillvaro för sina elever under pandemin.
- ✦ Särskolan bör likställas med exempelvis LSS-verksamheter när det gäller tillgång till skyddsutrustning för personal.
- ✦ Elevers sociala utveckling och självständighetsträning har fått stå tillbaka under pandemin.
- ✦ Personalens styrka: En flexibilitet att varje dag anpassa dagen för elevernas bästa utifrån de förutsättningar de hade.
- ✦ Gemenskap är något Lindeparken vill prioritera närmast, man ser behov av att ses tillsammans som en helhet.

6. Kulturskolan i Hässelby-Vällingby: En större förståelse för elevers lärande och förutsättningar

Kulturskolan i Hässelby-Vällingby är en enhet inom Kulturskolan Stockholm vid kulturförvaltningen. Kulturskolan erbjuder en mötesplats för barn och unga i åldrarna 6 - 22 år med ett varierande kursutbud inom musik, teater, dans, konst och media. Uppdraget är att bidra till barn och ungdomars lika möjligheter att delta i olika former av kulturutövande och skapande. Verksamheten består både av en avgiftsbelagd kursverksamhet och av en avgiftsfri verksamhet i varierade former.²⁷ Innan pandemin var cirka 1 400 barn inskrivna i den avgiftsfinansierade verksamheten i Hässelby-Vällingby. Undervisningen sker i kulturskolans egna lokaler, men en stor del sker också i samarbete med utbildningsförvaltningen på olika skolor.

Ett enhetsmål för kulturskolan är att nå ut till så många barn och ungdomar som möjligt, där prioriterade målgrupper är barn och unga med funktionsvariationer och barn och unga i ytterstadsområden. För att skapa jämlika förutsättningar för att kunna delta i verksamheten samverkar kulturskolan med skolverksamheter och fritidsgårdar.²⁸ Det sker också samarbeten med ideella organisationer samt vid olika evenemang i staden. De barn som inte har möjlighet att köpa egna instrument har möjlighet att hyra. Avgifter för hyra och kurser kan reduceras eller befrias utifrån hushållets årsinkomst.

6.1. Goda förutsättningar för en digital omställning

När pandemin tog fart under våren 2020 behövde verksamheten snabbt ställa om från fysisk undervisning till distansundervisning. Mellan påsk och strax innan midsommar år 2020 bedrevs verksamheten enbart digitalt. Veckan innan midsommar 2020, då restriktioner tillfälligt hade lättats, var man dock plats igen under några dagar och erbjöd kostnadsfri verksamhet som kompensation för bortfallet av fysisk undervisning under våren. Kulturskolan kom sedan att följa de riktlinjer som gällde för skolväsendet i övrigt under pandemin. Detta innebar att de från höstterminen 2020 kom att hålla digital undervisning för elever som var 16 år och äldre samt i kortare perioder även för högstadielärover. I åldersblandade grupper har det därför förekommit en hybridmodell med samtidig digital och fysisk undervisning. De yngre eleverna återgick till fysiska lektioner hösten 2020.

En viktig förutsättning för att kulturskolan kunde göra en så snabb omställning till digital undervisning var att de redan innan infört en plattform för digitalt samarbete med

²⁷ Kulturskolan. *Verksamhetsplan 2020 för Kulturskolan*. Stockholm: Stockholms stad; 2020. <https://insynsverige.se/documentHandler.ashx?did=1981568>

²⁸ Kulturskolan. *Verksamhetsplan 2019 för Kulturskolan*. Stockholm: Stockholms stad; 2019, s. 3. <https://insynsverige.se/documentHandler.ashx?did=1963473>

tillgång till olika digitala verktyg. Genom denna plattform kunde man snabbt tillhandahålla digitala verktyg som exempelvis videomöten för att stödja den digitala undervisningsformen. Däremot fanns alltid en oro för uppkopplingsproblem och fördröjningen av ljudet resulterade i att musikaliskt samspel inte blev möjligt. Den snabba omställningen till digital undervisning bidrog till ett språng i lärarnas digitala kompetens – ett språng som man bedömer inte hade skett i den takt det gjorde utan pandemins påverkan.

Samtidigt som de digitala förutsättningar fanns på plats och den digitala kompetensen ökade snabbt, var också medarbetarna väl sammansvetsade som team och kunde därför stimulera det kollegiala lärandet för att möta de utmaningar som kom. Ett arbetssätt man har inom kulturskolan är centrala ämneslag. Där träffar man kollegor från olika delar av staden för att utbyta idéer och tankar. Via digital mötesform kunde man fortsätta sin dela-kultur i dessa ämneslag och på sätt inspireras till att utveckla nya arbetssätt. I början av pandemin var tiden knapp att ställa om och lärarna arbetade gemensamt i ämneslagen för att ta fram material till digital undervisning för samtliga åldrar. Ju mer verksamheten kom i gång började lärarna även fånga in elevernas perspektiv vid lektionerna på vad som fungerade och inte, för att utveckla undervisningen utifrån deras behov.

6.2. Effekter på undervisningen och elevernas lärande

Den snabba omställningen till digital undervisning under vårterminen 2020 gav både positiva och negativa effekter på kulturskolans verksamhet och elever. Att ställa om till digital undervisning för de yngre barnen visade sig vara särskilt kantat med utmaningar. Tidigare lektionsupplägg som att till exempel spela och sjunga tillsammans gick inte att tillämpa och det sociala sammanhanget, som ofta är en bärande drivkraft för de yngre barnen, uteblev helt i den digitala kontexten. Dessutom sjönk närvaron. Lärarnas bedömning är att den digitala undervisningen innebar en rejäl försämring för de yngre barnen då det var oerhört svårt att främja socialt samspel och skapande. Den fysiska undervisningen går inte att ersätta med digital, vilket blev särskilt tydligt i denna målgrupp. Denna slutsats gör man också för de äldre åldrarna, där man sett att kunskapsinhämtningen och kvaliteten i undervisningen har försämrats i jämförelse med den fysiska undervisningen.

Även om utmaningarna med den digitala undervisningen var många och det fanns betydande negativa effekter, fanns även vissa positiva effekter. Ett sådant exempel gällde gitarrkurserna. Mellan lektionerna förväntas eleverna att öva självständigt för att utvecklas. Den digitala undervisningen möjliggjorde att efter avslutad lektion, sitta kvar hemma med sitt instrument och direkt fortsätta öva. Det blev därmed inget avbrott mellan gitarrlektionen och den självständiga gitarrträningen, vilket underlättade för eleverna att fortsätta öva och minskade avståndet mellan lektionen och det självständiga övandet, både fysiskt och i tid.

Ett ytterligare perspektiv på hur den digitala undervisningsformen gav oväntade positiva effekter var att vissa av de äldre eleverna kunde ta ett större ansvar för sitt eget lärande, exempelvis genom att söka upp eget undervisningsmaterial, tolka det för sitt

musicerande och på så vis utveckla sina källkritiska förmågor – som det inte alltid hittas tid till i ordinarie undervisning.

Erfarenheterna från den digitala undervisningen har också gett lärarna insikter om vad som är viktigt i deras uppdrag och roller – och vad man vill åstadkomma genom dessa. Lärarna bedömer att pandemin till viss del har bidragit till verktygslådan av undervisningsmetoder som kan anpassas utifrån elevernas behov.

Distansundervisningen gav också en större inblick för pedagogerna i elevens hemmiljö och hemsituation – vilket skapade en större förståelse för den enskilda elevens förutsättningar till lärande och utveckling och huruvida hemmiljön underlättar eller försvårar dessa. Dessa kunskaper har underlättat i undervisningen även när den har återgått till fysisk form, exempelvis genom att försöka fånga upp elevernas förutsättningar för att öva hemma.

6.3. Barn och ungas möjligheter att delta i den digitala undervisningen

Under pandemin valde kulturskolan att fokusera på sitt enhetsmål att fortsatt nå ut till så många barn och ungdomar som möjligt, vilket man lyckades med till viss del. Uppskattningsvis blev det ett elevbortfall på cirka 20 %. Verksamheten bedömer att det dels berodde på att vissa inte hade tillgång till digitala uppkopplingsmöjligheter och att elever valde bort undervisningen när de inte kunde delta på plats. Detta kunde exempelvis ses i en målgruppsuppföljning, även om svarsfrekvensen var låg. Bortfallet berodde det på att kulturskolan inte kunde använda de vanliga kanalerna för marknadsföring, exempelvis genom grundskolorna. Även grundsärskolor och gymnasiesärskolor begränsade sina samarbeten och stängde för kulturskolans verksamhet, vilket också resulterade i ett bortfall. För barn och unga med funktionsnedsättning har man därför planerat riktade satsningar framåt. Det blir fler kurser öronmärkta för dessa elever och med en ökad lärartäthet för en ökad kvalitet på undervisningen.

En grundläggande förutsättning för att kunna delta i den digitala undervisningen är en bra digital utrustning, något som alla elever inte har. För att kunna medverka på lektionerna ska man ha en fysisk plats i sitt hem, en digital enhet och ofta ett instrument. Att uppfylla dessa tre komponenter kan vara svårt, i synnerhet för de elever som är trångbodda. Därmed ledde den digitala omställningen till att vissa elever inte längre hade möjlighet att delta i undervisningen när musicerandet skulle ske i hemmiljön.

Samtidigt kan den digitala undervisningen också vara en förutsättning för en del barns deltagande i kulturskolans verksamhet. Kulturskolan kunde här se en ökad närvaro bland den mindre grupp elever som av olika skäl haft svårt att delta i de fysiska lektionerna. Det digitala ger en möjlighet att nå fler elever och kan bidra till inkludering genom att nå elever som annars har svårt för det sociala samspelet eller av andra skäl har svårt att delta på plats.

Att kulturskolan tvingades att införa nya digitala undervisningsformer under pandemin innebar alltså inte bara nya insikter om elevers lärande, utan också om hur deras möjligheter och förutsättningar ser ut att delta i undervisningen – digitalt såväl som analogt. Samtidigt är det en viktig lärdom och slutsats att den digitala undervisningen inte kan ersätta den fysiska. Hybridmodellen kommer att finnas med i kulturskolans verksamhet på något sätt och utvecklas framåt men med örat mot målgruppernas behov och förutsättningar. Det digitala kan bidra till värde i undervisningen, men inte på bekostnad av elevernas lärande som man i stora delar upplevde under pandemin.

Vad tar kulturskolan med sig framåt?

- ✦ Den digitala undervisningen har slagit väldigt olika mot olika målgrupper, vilket har tydliggjort hur viktigt det är med den fysiska undervisningen för alla elever och speciellt för yngre barn.
- ✦ Lärarna såg en försämring i såväl kunskapsinhämtning som kvaliteteten i undervisningen i jämförelse med den fysiska undervisningen.
- ✦ Den digitala undervisningen har dock bidragit till en större förståelse för den enskilda elevens förutsättningar till lärande och utveckling utanför lektionerna.
- ✦ Goda digitala förutsättningar, stark teamkänsla och etablerat kollegialt lärande är viktiga nycklar för att driva verksamhet och utveckling i både vardag och kris.
- ✦ De digitala arbetsätten har öppnat upp för fortsatt utveckling kring utbud och innehåll vad gäller digital teknik i kulturskapandet.

7. Fritidsenheten i Farsta: Ökad utomhusverksamhet och nya vägar för att nå ut

Fritidsenheten vid Farsta stadsdelsförvaltning består av sex öppna förskolor, sex fritidsgårdar och åtta parklekar. Mötesplatserna är öppna verksamheter, vilket betyder att de inte är avgiftsbelagda och att alla är välkomna att delta.

De öppna förskolorna är en pedagogisk verksamhet som riktar sig till barn mellan 0 och 5 år och deras vårdnadshavare. Utöver att bidra till barnens utveckling och lärande är öppna förskolan också en mötesplats för vårdnadshavarna, där de har möjlighet att få stöd i föräldraskapet men också knyta kontakter med andra vårdnadshavare i närområdet. Öppna förskolan är också en arena för andra aktörer som vill nå ut till vårdnadshavare och barn. I samarbete med SFI (svenska för invandrare) anordnas till exempel språkundervisning och i samarbete med stadsdelsmammorna anordnas språkcaféer för föräldralediga. Även barnhälsovården använder öppna förskolan som forum för utbildningar och information.

Fritidsgårdarna riktar sig till ungdomar från årskurs 6 och upp till gymnasiet, där det finns möjlighet att delta i aktiviteter som biljard, pingis, tv-spel, läsläsning, pyssel osv. Genom fritidsgårdarna anordnas också externa aktiviteter, som exempelvis bowling och gokart. I Farsta finns sex fritidsgårdar som varierar i storlek och till vilken åldersgrupp man riktar sig. En viktig del i fritidsgårdarnas uppdrag är, utöver att erbjuda en meningsfull fritid med ett stort utbud av aktiviteter, att vara ett forum för samtal om demokrati och samhällsfrågor.

Parkleken är i huvudsak en utomhusverksamhet som ofta ligger i nära anslutning till öppna förskolorna och fritidsgårdarna. I parkleken finns tillgång till leksaker och ytor som stimulerar till lek samt uppstyra aktiviteter. I anslutning till parkleken finns också inomhusverksamhet där det finns möjlighet att bland annat pyssla, spela sällskapsspel och måla.

7.1. Öppna förskolan flyttar ut

Med undantag för en kortare period har verksamheterna varit öppna under hela pandemin. Den stora förändringen har varit att man flyttat utomhus. För öppna förskolan har detta inneburit att man helt enkelt tagit det pedagogiska material man vanligtvis arbetar med inomhus och flyttat ut detta. I och med att förskolorna också flyttat ut sina verksamheter i stor utsträckning har parklekarna varit mer besökta än vanligt av förskolorna. Det har då ibland varit svårt att hitta en plats där barnen kan behålla fokus. För att skapa struktur och tydlighet för både barnen och verksamheten har man försökt hitta en specifik plats som används för öppna förskolans verksamhet. Platsen har man sedan försökt avgränsa med bord och bänkar.

Att flytta ut verksamheten har fått flera positiva effekter för barnens utveckling. Dels har barnen fått träna på att röra sig på ojämn mark som växlar mellan sand, asfalt, backar, gräs och trappor. Barnen upptäcker också nya saker när de är utomhus mer och får prova saker som de annars kanske inte gjort, som cykling och pulkaåkning. Att förskolorna varit mer på plats i parklekarna under dagarna har också inneburit att de små som deltar i öppna förskolans verksamhet haft förebilder i de äldre barnen. De små barnen vill "haka på" och göra samma saker som de äldre barnen – vilket förskolelärarna bedömer har varit positivt för deras utveckling.

Att bedriva verksamheterna utomhus innebär dock en del utmaningar. För öppna förskolorna är det tydligt att det varierar mellan familjerna hur vana man är vid att vara utomhus – också utifrån huruvida man har tillgång till varma och funktionella kläder för att vara utomhus eller inte. Det är också tydligt att utomhusverksamhet inte passar för de allra yngsta barnen. Det har under pandemin gått att se en trend i att de allra yngsta barnen dyker upp under maj, augusti och september. Möjligheterna till att bedriva utomhusverksamhet varierar också mellan de öppna förskolorna. På Farstaängen och Forsängen finns rejälare uteplatser med tak där man kunnat vara även vid sämre väder, vilket saknas på de andra öppna förskolorna.

Pandemin har synliggjort fördelarna med en utökad utomhusverksamhet för öppna förskolan, och framöver planerar man för en hybridmodell där man kombinerar inomhusverksamhet och utomhusverksamhet – utifrån förutsättningarna och utifrån barnens behov. För de allra yngsta, där man bedömer att det varit svårt att hålla samma kvalitet på verksamheten när den bedrivits utomhus, kommer man att flytta in igen. Vid de öppna förskolor där man är två eller fler i personalen kan man också erbjuda aktiviteter utomhus för de familjer som vill det och inomhus för de som hellre är inne.

7.2. Restriktioner för fritidsgårdarna

Även fritidsgårdarna stängde ner sin inomhusverksamhet i början av pandemin och flyttade den utomhus. Det var dock få ungdomar som dök upp – oftast gjorde de det när man grillade korv eller fixade annan mat.

Efter ett antal veckor öppnade man upp inomhusverksamheten igen, med restriktioner om hur många ungdomar man fick släppa in. Det blev då en sorts "först till kvarn-princip" så att de första som var på plats kunde komma in. Övriga fick vänta ute tills någon lämnade, men valde oftast att gå vidare. Hur många ungdomar som kunde vara inne på fritidsgården berodde på lokalens storlek. En av fritidsgårdarna kunde bara ta emot åtta besökare, i jämförelse med de trettiotal som vanligtvis brukar besöka fritidsgården. Varje kväll fick fritidsgården neka minst femton ungdomar att komma in eftersom lokalen var full. För att kommunicera med ungdomarna använde man sig framför allt av Instagram där ungdomarna kunde skicka direktmeddelanden och fråga personalen om det fanns plats.

Vissa fritidsgårdar ligger i anslutning till en större parklek, vilket innebär att de också kunde flytta ut delar av verksamheten. Om de till exempel var tre i personalen en kväll

kunde två av dem vara utomhus och ha aktiviteter eller prata med ungdomarna där, medan den tredje skötte verksamheten inomhus.

7.3. Att nå ut till de som behöver det

För öppna förskolan har samtalen med vårdnadshavarna påverkats under pandemin. De större ytorna utomhus har försvårat kontakterna. Det finns också en oro för att man inte nått ut till de barn, ungdomar och vårdnadshavare som skulle behöva ta del av verksamheterna, inte minst för vårdnadshavare som behöver lära sig det svenska språket. Dessutom riskerar de familjer som i vanliga fall haft svårt att ta sig till öppna förskolan i och med pandemin haft ytterligare ett hinder för att ta sig dit.

Fritidsgårdarna beskriver att också samtalen med ungdomarna har påverkats negativt av pandemin. Inomhus kunde samtalen bli både längre och djupare. Möjligheten till att "överhöra" samtal mellan ungdomarna och via den vägen fånga upp behov minskade när verksamheten flyttade utomhus. Samtidigt blev verksamheten mer synlig när den skedde i parker och liknande och kunde därmed marknadsföra sig mer.

En ytterligare utmaning under pandemin har varit att de samverkansstrukturer som fanns uppbyggda sedan innan har lagts på is. Ett sådant exempel är öppna förskolan i Fagersjö som arbetar enligt STiS (Stärkt Tidigt Stöd i Samverkan) tillsammans med socialtjänsten och barnhälsovården. Innan pandemin gjorde både BVC och den öppna barn- och ungdomsmottagningen Famnen regelbundna besök i öppna förskolan för att informera om sina verksamheter och möjliggöra för vårdnadshavare att diskutera och ställa frågor. När pandemin kom upphörde dessa besök eftersom verksamheterna inte kunde göra fysiska besök. Samma sak gäller de SFI-kurser och språkcaféer som brukade anordnas på öppna förskolan i Fagersjö.

7.4. Byråkratiska hinder för kreativa lösningar

För att nå ut till ungdomarna och trots restriktioner fortsätta vara tillgängliga under pandemin försökte fritidsgårdarna att hitta nya vägar framåt. En av fritidsledarna, kom exempelvis på idén att använda en spelplattform för att kommunicera med ungdomarna. Lösningen fungerade bra, men fick överges eftersom plattformen inte var upphandlad av staden och därför inte fick användas. Ett ytterligare exempel på hur fritidsgårdarna försökte hitta lösningar för att kunna vara tillgängliga för fler var att använda de idrottshallar som stod tomma under pandemin. Man flyttade helt enkelt fritidsgården till en av hallarna och byggde upp olika "stationer" för aktiviteter för att i en större lokal kunna erbjuda fler ungdomar möjlighet att komma in. Efter ett tag fick man dock flytta tillbaka till den ordinarie lokalen, då regeringens restriktioner om att stänga idrottshallar gällde oavsett vilken typ av aktivitet som bedrevs i hallarna.

Fritidsgårdarna har upplevt en stor frustration när de försökt vara kreativa och göra det så bra som möjligt för ungdomarna men att man hela tiden mött på byråkratiskt motstånd. En av fritidsledarna uttrycker att:

"Det ligger i vår yrkesroll att vara flexibla för att göra det bästa för ungdomarna – och vi vet att ungdomarna har behövt oss under pandemin. Fritidsgården är ibland den enda trygghetspunkten för ungdomarna – stänger vi ner måste vi hitta nya vägar för att finnas där för dem".

Vad tar fritidsenheten med sig framåt?

- ✦ En utökad utomhusverksamhet i öppna förskolan får positiva effekter för barnens utveckling – men lämpar sig mindre bra för de allra yngsta.
- ✦ Att verksamheterna varit mer synliga utomhus har inneburit att de lättare kunnat ta kontakt och berätta om sin verksamhet för familjer och ungdomar de träffat på.
- ✦ Samtalen med familjer och ungdomar påverkas när verksamheten bedrivs utomhus – och blir inte lika långa och inte lika djupa.

8. Träffstugans fritidsgård i Sköndal: Att skapa en digital fritidsgård

Träffstugans fritidsgård är en öppen verksamhet för barn och unga vuxna med funktionsnedsättning i åldrarna ca 7–25 år. Verksamheten fungerar som en traditionell fritidsgård och man belyser vikten av att besökarna ska känna sig självständiga. Personalen använder sig av kompletterande kommunikation vid behov men hjälper inte till i övrigt, precis som i annan fritidsgårdsverksamhet. Assistenterna och vårdnadshavarna tar i den mån det är möjligt ett steg tillbaka och finns i ett närliggande rum när stöd behövs.

Något som är unikt med Träffstugan är att den är öppen alla dagar i veckan samt under lov. Verksamheten drivs av idrottsförvaltningen, till skillnad från stadens övriga fritids- och ungdomsgårdar som drivs av stadsdelsförvaltningarna. Träffstugan har således hela staden som upptagningsområde, medan fritidsgårdarna ute i stadsdelsområdena lockar barn och ungdomar främst i sina närområden. Vid Träffstugan erbjuds barn och ungdomar vanligtvis aktiviteter som till exempel teater, spel, musicerande, träning, matlagning, utflykter och disco. På sommaren erbjuder man också dagkollo. Samarbeten är också en del av Träffstugans arbetssätt, där man till exempel samarbetar med andra fritidsgårdar inom stadens nätverk "Fritid för alla", erbjuder aktiviteter inom Idrottsförvaltningens övriga verksamhet samt deltar i externa projekt. Vid Träffstugan arbetar ett tjugotal medarbetare och i vanliga fall deltar runt 30 ungdomar i de dagliga aktiviteterna.

8.1. Att våga testa och köra på med ett digitalt koncept

När pandemin kom började Träffstugan med att flytta verksamheten utomhus och göra utflykter i närområdet. Under sommaren bedrevs utomhuskollo. Restriktionerna blev hårdare under hösten 2020 och Träffstugan såg därför att det nu var läge att realisera den idé man under en tid haft om en digital fritidsgård. Att hitta en teknisk plattform som kunde stödja en digital verksamhet med olika virtuella rum i enlighet med vad som var juridiskt möjligt var en utmaning. Träffstugan fann dock en lösning i plattformen Discord, som kunde säkra avstängd kamerafunktion för deltagarna och server som inte överför personuppgifter via tredjeland. Ingångströskeln till plattformen upplevs ha varit låg för ungdomarna. Inför lansering hjälpte personalen ungdomarna via Facebook live att starta konton och godkänna regler för deltagande. Discord har varit den bärande digitala plattformen under hela pandemin och har även använts i samarbete med andra fritidsgårdar i staden.

8.2. Att producera ett tilltalande innehåll

Att rigga en digital fritidsgård med innehåll har byggts på kreativiteten hos medarbetarna utifrån deras intressen och kompetenser. Senare kom även ungdomarnas idéer och önskemål att präglade innehållet.

Exempel på sändningsinnehåll var matlagning, träning, DJ-verksamhet, digitala brädspelsessioner och karaoke. Det anordnades även en digital rundtur på medeltidsmuseet. Det digitala innehållet liknade därmed den sedvanliga analoga verksamheten.

Även innan pandemin använde verksamheten Facebook live för att sända Studio Träffstugan, ett program med nyheter och underhållning. Syftet med studion då var att visa ungdomarna vad hela Stockholm har för utbud inom *Fritid för alla* – nätverket om fritidsverksamhet för barn och unga med funktionsnedsättning. Detta gick nu över på den nya tekniska plattformen och tittarna fick önska tema för veckan därpå. Vidare har verksamheten tagit fram filmer, till exempel "Vart är vi på väg - Träffstugan on tour" då personalen rörde sig i området kring fritidsgården och ungdomarna fick gissa vart de var på väg. Redan innan pandemin fanns en idé om att inkludera ungdomarna i Studio Träffstugan genom att till exempel göra egna reportage. Då detta inte varit möjligt under pandemin är det något man tar fasta på inför den fortsatta utvecklingen. Samarbeten har också varit värdefulla för att utveckla innehållet. Eftersom flera fritidsgårdar stängde under pandemin kunde de genom samverkan med Träffstugan nå ut till sina målgrupper via virtuella kanaler. Exempelvis hade de en gemensam sportlovsaktivitet under 2021 genom stadens fritidsnätverk *Fritid för alla*. Vidare har också ett samarbete med föreställningen Bland drakar och drag queens genomförts med sex digitala avsnitt som ska sändas framåt.

8.3. En inte alldeles självklar satsning med utmaningar att lösa

Alla medarbetare var inledningsvis inte bekväma med att sända verksamheten digitalt, men i takt med det goda mottagandet bland ungdomarna släppte den känslan. Verksamheten beskriver att det inledningsvis var ett svårsålt koncept för ledningen och det ifrågasattes om det verkligen skulle kunna fungera för ungdomarna. Initialt var tanken att det digitala formatet skulle komplettera den fysiska verksamheten under pandemin, men när nedstängningen blev ett faktum under hösten 2020 fanns inget val än att satsa på det digitala formatet.

En annan svårighet med att sätta upp den digitala fritidsgården var att veta när de skulle sända för att ungdomarna skulle kunna delta. Man inledde med att sända både dagtid och kvälltid enligt ordinarie arbetsschema. Efterhand övergick man till fasta sändningstider, trots att detta inte alltid gav lika stor uppslutning. Vissa videos, kring exempelvis träning och matlagning, lagrades och gjordes tillgängliga även efter sändning. Dessa kunde därmed även användas av särskilda boenden och korttidsverksamheter.

Den digitala satsningen har blivit lyckad för Träffstugan. Nya ungdomar har hittat till verksamheten, inte minst genom nätverket *Fritid för alla*. Digital verksamhet har en stor

fördel genom att den lockar ungdomar som normalt drar sig för att besöka den fysiska verksamheten. Träffstugan beskriver att det blir en brygga för dessa ungdomar att göra ett fysiskt besök framåt eller att kunna delta på ett sätt som passar den individen. När Träffstugan återgick till fysisk verksamhet under hösten 2021 kunde denna grupp fortsatt vara delaktiga genom digitala spelkvällar. En vidareutveckling framöver blir att etablera hybridmodellen mellan fysisk och digital miljö genom att sända från den fysiska verksamheten. På så sätt ska digitala besökare kunna delta och röra sig i de fysiska rummen under Träffstugans öppettider.

8.4. Ett fönster av möjligheter: Lärdomar och insikter från resans gång

Träffstugans främsta styrka har varit att de inte varit rädda för att göra fel. De har testat och justerat längs vägen för att den digitala fritidsgården ska finna sin form.

Målgruppens behov har de fångat genom direktutvärderingar. Man anser också att man har lyckats möta de flesta behoven. Det digitala formatet i kombination med den fysiska verksamheten har ökat Träffstugans tillgänglighet och ingången till verksamheten har blivit enklare. Spelkvällarna har varit väldigt uppskattade bland ungdomarna. Det har även varit värdefullt med en kanal där ungdomarna kunnat prata med varandra och umgås, även fast de inte fick se varandras ansikten.

Ungdomarna har kanske inte alltid varit intresserade av att träna med digitala videos men de tycker om att umgås och prata om vardagen. Socialt umgänge har visat sig vara det största behovet och den digitala fritidsgården har ökat dessa möjligheter. Samtidigt ser Träffstugan en nackdel i att man missar den fysiska kontakten, det faktiska mötet med besökaren.

Träffstugan upplever att de har haft ett bra samarbete såväl internt som externt under pandemin. Ledningen för idrottsförvaltningen har varit öppen för innovativa lösningar och har stöttat kommunikativt. Det finns inom staden en ovana vid sociala medier som skapar svårigheter när det gäller synlighet och anpassning av verksamheten efter målgrupperna. Träffstugan ser att man framöver kommer att behöva målgruppsanpassa bättre och se till att finnas i de kanaler där ungdomarna finns.

Verksamheten konstaterar också att det tack vare pandemin nu finns ett fönster för ökat samarbete för fritidsverksamheter inom staden – inte minst vad gäller digitaliseringsfrågorna. Nätverket Fritid för alla finns även i andra kommuner än Stockholm. Här ser man en potential att kroka arm och vidareutveckla kring en digital ungdomsgård med större täckning nationellt. Träffstugan ser att det finns många ungdomar med funktionsnedsättning som inte får möjlighet till fritidsupplevelser utifrån deras förutsättningar var de bor, därför vill de verka för att utöka det digitala nätverket i landet.

Vad tar Träffstugans fritidsgård med sig framåt?

- ✦ Den digitala fritidsgården var en idé som fick vingar först när krisen var ett faktum. En lärdom är att våga testa, ta hjälp av andra som redan är igång och dra nytta av medarbetarnas olika kompetenser.
- ✦ Träffstugan ser möjligheter att i samarbete och projektform nå ut med konceptet digital fritidsgård till resten av staden, och även till övriga landet.
- ✦ Arbetet under pandemin har ökat tillgängligheten och gjort ingången till verksamheten enklare.
- ✦ Den digitala fritidsgården har bekräftat att man når unga som vanligen stannar hemma av olika skäl.
- ✦ Den digitala fritidsgården har varit uppskattad bland ungdomarna. Därför kommer de digitala aktiviteterna fortsätta som ett regelbundet komplement till den fysiska verksamheten.

9. Simskoleverksamheten vid Idrottsförvaltningen: Hög anpassningsförmåga för att värna ett livräddande uppdrag

Idrottsförvaltningen samordnar simskoleverksamheten vid stadens simhallar och bassänger. Simskoleverksamheten riktar sig dels till allmänheten med allmän simskola vid stadens 14 bemannade simhallar, dels till skolorna i staden som erbjuds skolsim som del av undervisningen. De årskurser som främst berörs är grundskolans årskurs 2 som har skolsim under en termin samt årskurs 6 - 9 där simkunnighet är en del av kunskapskraven för betyg i ämnet idrott och hälsa. Under höst- och sportlov ges också möjlighet till skolsim för de elever som riskerar att inte nå målen i idrott i årskurs 6 och 9.

9.1. Förändrade arbetssätt i simskoleverksamheten

Simskoleverksamheten för barn och unga var en prioriterad verksamhet för staden under pandemin, även när anläggningarna i övrigt varit stängda. Arbetssätten har dock behövt förändras. Simundervisningen bygger i vanliga fall på en metodik som innebär närkontakt med deltagaren för att kunna hjälpa till, korrigera och ge trygghet. Flytträningen, då simläraren lär ut balansen i vattnet, är ett exempel på denna metodik. Kraven på att hålla avstånd skapade utmaningar i att förändra arbetssätten så att de fortfarande kunde möta upp metodikens fördelar. Flytträningen är ett sådant exempel där just metodiken stärker inläringen då simläraren lär ut balansen. För att undvika närkontakt övergick man till att använda flythjälpmedel vilket krävde utökade inköp av till exempel flytvästar. Med flythjälpmedel som metod kan flytförmågan ta längre tid att lära sig, däremot ser man att det är en metod som kan fungera bättre för elever som har svårt för närkontakt. Utmaningen med närkontakt, både simträning och vattenlek, ledde till att simskolelärarna stimulerades till att utveckla andra sätt för att lära ut teknik på.

De nya arbetssätten och utvärderingar av dessa har dokumenterats för spridning och kollegialt lärande mellan simskoleansvariga i staden. Verksamheten menar att de nu har en större palett av metoder även om simskolorna kommer att gå tillbaka till tidigare arbetssätt i huvudsak. Som en av samordnarna uttrycker det:

"Vi kommer att gå tillbaka till det som varit normen tidigare, men varje simlärare har den kompetensen - vad gjorde vi då, är det något av det som kan fungera för den här individen?"

Simskoleverksamheten upplever också att samarbetet mellan förvaltning och anläggningarna har stärkts. I takt med de beslut och utmaningar som kommit med restriktionerna under pandemin har samarbetet kring att tolka restriktionernas innebörd för anläggningarna utvecklats.

9.2. Den allmänna simskolan under pandemin

I vanliga fall erbjuder den allmänna simskolan simskolegrupper med 12 - 13 deltagare men under pandemin minskades antalet till 10. Genom att nyttja röda dagar och lov lyckades man dock genomföra lika många undervisningsgrupper som tidigare. Totalt minskade dock antalet simskoleplatser med 2 100. De mindre grupperna fick visserligen en väldigt hög kvalitet i simundervisningen både utifrån storlek och att anläggningen var tom i övrigt, men bortfallet i antalet platser var stort.

Trots att de som deltog i simundervisningen fick sina behov tillgodosedda under pandemin har tillgången till platser minskat med uppskattningsvis 10 %. Här ser verksamheten att de har en simkunnighetskund att kompensera för. Vidare ser man också en negativ påverkan på simkunnigheten till följd av simhallarnas nedstängning. Exempelvis har Vällingbybadet och Åkeshovs simhall, innan pandemin, varit populära simhallar och äventyrsbad riktade till barn mellan 0 – 5 år. Stängningen av anläggningarna har påverkat hur bekväma barn känner sig med vatten i tidiga åldrar. Det har varit känt hos förvaltningen sedan innan pandemin att simkunnigheten och vattenvanan hos stadens invånare blivit sämre med åren samt att det skiljer sig mellan olika områden. Dock har denna simkunnighetskund blivit tydligare under pandemin och därför görs nu en kraftsamling med olika insatser för att öka såväl vattenvana som simkunnighet.

9.3. Ökad kapacitet för skolorna men ett ökat simkunnighetsgap mellan skolor

Simskoleverksamhetens nedstängning av bad för allmänheten möjliggjorde utökad kapacitet även för skolornas simundervisning. Trots detta såg man en avsevärd skillnad i skolors användning av simhallarna. Man kunde konstatera ett bortfall på 40 % bland stadens skolor, samtidigt som vissa skolor nyttjade simhallarna i större utsträckning än tidigare på grund av den ökade kapaciteten. Simkunnighetsgapet ökade således även för skoleleverna och bortfallet bedöms påverka dessa elevers vattenvana och simkunnighet framåt. Varför vissa skolor uteblev har delvis varit svårt att utröna, men under pandemin har vissa skolor valt att undvika aktiviteter utanför skolan. Vidare kan avståndet till närmaste simhall ha påverkat möjligheten att ta sig dit på ett smittsäkert sätt. Där har man till exempel sett att skolor med nära avstånd varit mer aktiva att använda simhallarna. För att kompensera de skolor som valt bort simträning tidigare under pandemin har simskoleverksamheten som åtgärd erbjudit extra skoltider under 2021.

För skolorna blev det ingen förändring i deltagarantal vid besök i simhallarna, men bokningsbara tillfällen under lov minskades, med förtur för årskurs 9. Årskurs 2 erbjöds skolsim i vanlig utsträckning och för årskurs 6 - 9 gjordes satsningar på loven för att stödja dem i att nå målen. Under 2021 har till exempel årskurs 9 getts möjlighet att nå sina betyg under sportlovet och årskurs 6 - 8 fick denna möjlighet under vecka 33. Detta var en lyckad satsning som man tar med sig framåt. Som ett led i att utöka målgrupperna, kommer man fortsättningsvis öppna upp för andra årskurser som årskurs 4 och 5 i början av höstterminen för att bidra till ökade vattenvana och simkunnighet.

Simskoleverksamheten har ett särskilt samarbete med utbildningsförvaltningen och grundskoleområde 5 som omfattar Rinkeby-Kista och Tensta. Under 2021 har uppdraget varit att titta på hur man ska förbereda barnen för simundervisning, då man sett att eleverna i årskurs 2 ofta inte har tillräcklig vattenvana för att hinna lära sig simma under skolsimmet. Alla elever i förskoleklass i Järva erbjuds därför vattenträning under sommarlovet 2021. Detta gav en bild av vad de hade för kunskaper och insatsen bedömdes ge en 50 % ökning av vattenvanan för barnen. En liknande insats gjordes i Hässelby-Vällingby-Spånga med liknande resultat. Det som förvånade var att vattenvanan var sämre bland dessa barn när de kom till kursen, än för de som deltog i Järvasatsningen. Att simkunnigheten generellt är lägre i Järva är känt, men Hässelby-Vällingby-Spånga har fler villaområden där man normalt brukar se en högre vattenvana hos barn. En faktor som man tror kan ha bidragit är nedstängningar av närliggande äventyrsbad under pandemin som barnfamiljer vanligtvis besöker och på så sätt stärker sin vattenvana. En lärdom är att man måste vidga sina analyser kring målgruppers behov när det gäller vattenvana och simkunnighet.

9.4. Insikter och lärdomar för simskoleverksamheten

Utifrån de analyser som idrottsförvaltningen har gjort kring simkunnighet som kan mätas i deras verksamhet, har det skett en minskning på 10 % av simkunnigheten hos barn i åldrarna fem till tio år, i jämförelse med i vanliga fall. Resultatet baseras exempelvis på antalet minskade platser i simskolan, antalet deltagare/avbokningar, simkunnighet vid start och slut av kurs samt skolornas deltagande i skolsim. Den simkunnighetsskuld som ökat under pandemin är något man arbetat aktivt för att motverka under pågående pandemi såväl som i planeringen framåt. Insatsen för förskoleklassers vattenvaneträning under sommarlovet är ett lärande exempel på hur tidiga insatser borgar för att utveckla barnens simkunnighet och som man kommer att hålla fast vid och utöka till andra delar av staden. Andra insatser som kommer att genomföras är att plaskdammarnas yta kommer användas för grundläggande vattenvana i samarbete med andra förvaltningar. Detta ska verka för att utöka och effektivisera vattenytorna i staden, vilket också ingår i ett uppdrag för framtagandet av en stadsövergripande simkunnighetsstrategi för 2022.

Den omställning som simskoleverksamheten tvingats gå igenom under pandemin har gett insikten att den är anpassningsbar och lösningsorienterad. Simlärarna har drivits av att förbättra och utveckla verksamheten. Man har också haft ett teambaserat arbetssätt när det kommer till att lösa utmaningar och tolka beslut. Anläggningarnas personal och förvaltningen har utformat lösningarna tillsammans i dialog.

Vad tar idrottsförvaltningen med sig framåt?

- ✦ Innan pandemin sågs en längre nedåtgående trend bland vattenvana och simkunnighet. Simkunnighetskulden har dock ytterligare ökat under pandemin utifrån de restriktioner som anläggningarna haft att förhålla sig till.
- ✦ Insatsen för förskoleklassers vattenvaneträning i Järva, är något man kommer att hålla fast vid och utöka till andra delar av staden.
- ✦ De nya arbetssätten som krävdes för att hålla avstånd och undervisa smittsäkert, har gett nya verktyg för att anpassa simundervisningen utifrån individuella behov.
- ✦ Samarbetet har stärkts mellan förvaltning och anläggningar. Det har funnits en hög arbetsmoral och flexibilitet och en "Hur ska vi göra nu och bli ännu bättre"-attityd ute på anläggningarna.

10. Feriearbete i Spånga-Tensta: Samverkan med civilsamhället som ökat ungdomars möjlighet till meningsfullt feriearbete

Stockholms stad tillhandahåller feriearbete till unga i främst åldrarna 16 - 19 år under loven. Varje år erbjuds cirka 9 000 arbetstillfällen under sommar-, höst- och jullov²⁹. Feriearbeten är en arbetsmarknadsinsats som syftar till att ge ungdomar en meningsfull erfarenhet och en första fot in på arbetsmarknaden, med möjlighet att få referenser till kommande arbeten.

Arbetsmarknadsförvaltningen har ett övergripande samordningsansvar för feriearbetet och tar fram anvisningar för huvudprocessen kring feriearbete. De samordnar exempelvis de platser som erbjuds vid centrala förvaltningar och genomför även upphandlingar av externa platser. Arbetsmarknadsförvaltningen samarbetar med nämnder och bolag med målet att utöka antalet platser. Stadsdelsförvaltningarna i sin tur har ansvar för att ta fram ferieplatser inom sina verksamheter och hanterar processen för ungdomarna i sina stadsdelsområden. Av ferieplatserna består cirka 30 % av arbeten inom omsorgsyrsken vid stadsdelsförvaltningarna, som förskola, daglig verksamhet och äldreomsorg. Vid Spånga-Tenstas stadsdelsförvaltning är det främst enheten för förebyggande arbete som handlägger feriejobb men hela förvaltningen är engagerad i att skapa så många kvalitativa ferieplatser som möjligt. Staben fick ett särskilt uppdrag att stödja och komplettera ordinarie insatser inom förvaltningen under pandemin.

10.1. Stor ökning av antalet ferieplatser genom en tät samverkan med civilsamhället

I april 2020 ställdes stadsdelsförvaltningarna inför en utmaning när staden fattade beslut om att feriearbeten inom stora arbetsplatser som förskola, LSS-boenden och äldreomsorg inte kunde tillhandahållas på grund av pandemin. Trots detta kom Spånga-Tensta att tillhandahålla fler ferieplatser, i förhållande till sin befolkningsstorlek, än andra stadsdelsområden under pandemin, genom att ha arbetat kreativt och innovativt i samverkan med civilsamhället. De avstod från att köpa in ferieplatser från professionella företag, som annars är en möjlighet. Spånga-Tensta har haft som årsmål både 2020 och 2021 att erbjuda 800 platser på helåret, varav 650 på sommaren. Både

²⁹ Stockholms stad. *Rapport Feriejobb under sommaren 2019*. Stockholm: Stockholms stad; 2019, s.3.
<https://insynsverige.se/documentHandler.ashx?did=1976112> (Hämtad 2021-11-04)

2020 och 2021 har man överträffat dessa mål och sommaren 2021 ökade antalet kraftigt till 1090 platser.

Att man lyckades få fram så många platser bygger på Spånga-Tenstas sedan tidigare upparbetade relationer med civilsamhället. Genom samarbetet med lokala föreningar har det skapats tillitsfulla relationer som gjorde det enklare att be om hjälp sent på våren 2020. Utifrån den lyckade erfarenheten kunde förberedelserna starta i god tid inför 2021. Totalt tog 18 föreningar emot ungdomar sommaren 2021, året innan var det något färre.

Samverkan med civilsamhället sker på olika sätt. Inom samarbetsformen *idéburna offentliga partnerskap (IOP)* har en del av avtalen sedan tidigare omfattat att tillhandahålla ferieplatser. Under pandemin tecknades också handledaravtal med en handfull föreningar som hade kapacitet att ta emot ett större antal feriearbetande ungdomar i kombination med att de erbjöd ett mer omfattande aktivitetsutbud som var öppet för alla barn och unga. Detta har fått en dubbel effekt – unga vuxna som är föreningsaktiva har också fått möjlighet att arbeta som ledare i föreningen. Generellt har Spånga-Tensta samverkat med föreningar som haft ett aktivitetsutbud fem till sex dagar i veckan, då även aktivitet på helger ibland.

Stadsdelen har erbjudit föreningar som tagit emot många feriearbetare en lokal infrastruktur vid de platser man hållit aktiviteterna på. Den lokala infrastrukturen har tillhandahållits inom ramen för budgetuppdraget kring platssamverkan. Inom platssamverkan Tensta centrum har fokus varit på platsaktivering där flera olika aktörer haft ett gemensamt sommarprogram *Sommar i Tensta*. Under nio veckor har olika aktiviteter genomförts på Taxingeplan, Tenstaplan, Gullingeparken och i Pilparken. Aktiviteter har även förlagts till Bromsten och Spånga.

Ett exempel på hur stödet kring lokal infrastruktur har sett ut är *Somaliska föräldra- och modersmålsföreningen* som tagit emot många ungdomar. Föreningen har haft aktiviteter med cirka 100 besökare där stadsdelsförvaltningen har ordnat tillgång till parklekar och bistått dem i olika frågor.

Man har samarbetat hela vägen för att underlätta för föreningarna. Det har varit stadsdelen som sökt tillstånd för platser, inte föreningarna. Vidare har feriearbetande ungdomar rätt som anställda att ha tillgång till omklädningsrum, toalett och möjlighet att värma matlådor, vilket i vissa fall varit en utmaning för föreningar att tillhandahålla. Här har man hjälpt till genom att använda stadsdelsförvaltningens lokaler. Samarbetet har byggts på att man haft kontakt med föreningarna och hjälpt till med de förutsättningar som krävts.

Arbetet i stort har inte varit helt enkelt eftersom stadsdelsområdet varit mitt i pandemin. Vikten av att tillhandahålla platser på ett tryggt och säkert sätt har varit en ständig avvägning. Speciellt vad gäller sommaraktiviteter för barn och unga där man diskuterat regelverket, hur man utför säkra och trygga aktiviteter, gruppstorlek, trängsel samt polistillstånd för platserna. En lärdom är att det har krävt en stor del resurser internt, som behöver tas höjd för framåt. Att tillhandahålla feriearbete är en tvärprofessionell

uppgift i förvaltningen som på ett prestigelöst sätt har involverat alla nivåer i organisationen med ett lösningsorienterat fokus.

Samarbetet med civilsamhället har också inneburit att man arbetat mer strukturerat med marknadsföring och tillsammans försökt skapa kraftfulla kanaler för att nå ut, till exempel genom föreningars whatsapp-grupper. Stadens egen kommunikationskanal genom kulturförvaltningen har varit mindre lämplig utifrån de krav som ställs på förberedelser och att skicka in underlag i god tid i förväg vilket varit svårt under pandemi där aktiviteter ständigt behöver omprövas. Det digitala utanförskapet i området har också varit en utmaning där sociala medier kan vara svårt att nå ut i och föreningarnas egna kanaler blir värdefulla.

Stadsdelens samverkan med civilsamhället har gett mycket goda resultat. Man har upplevt stort engagemang från föreningarnas sida och de har varit tillmötesgående i mottagandet av ferieungdomar. Spånga-Tensta har upplevt en kompetens och god vilja hos föreningarna som man ser är viktig att ta vara på även framåt.

Under kommande år fortsätter samarbetet parallellt med att de tidigare ferieplatserna inom omsorgen kommer tillbaka efter krisen. Detta innebär även att den egna organisationens kapacitet behöver stärkas för att hantera det ökade utbud av feriearbeten.

10.2. Effekter på ungdomars samhällsengagemang, kompetensutveckling och trygghetskapande i området

För Spånga-Tensta har en viktig fördel med det nya sättet att arbeta med ferieplatser varit att man lyckats tillhandahålla så många ferieplatser på egen hand i samarbete med civilsamhället. Genom föreningarnas engagemang och vilja att bidra till tryggheten i stadsdelen har samarbetet också öppnat för en god demokratiutveckling. Spånga-Tenstas bedömning är att man nått längre i att tillmötesgå ungas behov än i vanliga fall, genom platserna i sig och antalet. I Spånga-Tenstas ferierapport för 2021 har ungdomarna uppgett att trivseln och känslan av meningsfullhet under feriearbetet har varit högre under 2020 och 2021, än för tidigare år.³⁰ Feriearbetet har gett goda effekter i området utifrån både ett samhälls- och individperspektiv.

Utbudet blev centralt under pandemin eftersom många ungdomar inte rörde sig från sitt hemområde under sommaren. Ungdomarnas feriearbete har också kunnat bidra till att stärka familjernas ekonomier, som inte sällan också drabbats under pandemin. Vid besök på ferieplatserna observerade stadsdelens personal att ungdomarna uppskattade att kunna ge någonting tillbaka till sitt område och att den ökade sysselsättningen för ungdomarna har bidragit till en ökad trygghet i området under

³⁰ Institutet för kvalitetsindikationer. *Sommarjobb 2021 – Resultatrapport Spånga – Tensta*. Stockholm: Stockholms stad; 2021. <https://start.stockholm/globalassets/start/om-stockholms-stad/utredningar-statistik-och-fakta/undersokningar/brukarundersokningar/feriejobb/sommarjobb-2021---spanga-tensta.pdf> (Hämtad 2021-11-06)

sommarperioden liksom att tilliten till offentlig verksamhet ökat hos vårdnadshavare i området. Samtidigt har det varit en kompetensutveckling för ungdomarna och fler har fått möjligheten att ta ett första steg in på arbetsmarknaden.

Genom samarbetet med civilsamhället har det också varit möjligt att lyfta fram ungdomarna från Järva genom verksamheten för *unga ledare*, något som inte hade varit möjligt på samma sätt om det rört sig om upphandlade feriearbeten. De unga ledarna, fick gå en gemensam utbildning. På så vis skapades nya kontaktytor av värde för framtiden.

Vad tar Spånga-Tensta stadsdelsförvaltning med sig framåt?

- ✦ Samverkan med civilsamhället har varit positivt och tillsammans är man en viktig gemensam kraft för tryggheten i stadsdelsområdet.
- ✦ Utbudet kommer ytterligare att öka när tidigare platser inom äldreomsorg, LSS och förskola återkommer, vilket kräver omställning. Behov ses av förändrade krav inom den egna verksamheten kring mottagandet på de tidigare platserna.
- ✦ Feriearbete är en tvärprofessionell uppgift som kräver hela organisationens engagemang för att skapa kvalitet.
- ✦ Att lyfta fram och erbjuda unga vuxna från området ett riktigt jobb att engagera sig som unga ledare är viktigt att bygga vidare på.
- ✦ Spånga - Tensta har tagit järva klipp ibland, och det har inte alltid gått i mål. Man måste våga prova nya aktörer och lära längs vägen. Det har varit arbetsintensivt men har gett positiva effekter - inte minst för närområdets utveckling.

11. Beställargruppen funktionsnedsättning i Hässelby- Vällingby: Delaktighet i en digital värld

Beställargruppen funktionsnedsättning är en del av enheten för barn och unga vid Hässelby-Vällingby stadsdelsförvaltning. Beställargruppen har i uppdrag att utreda behov och fatta beslut om insatser för barn och unga med funktionsnedsättning. Insatserna kan bestå av exempelvis korttidsboende, ledsagning och personlig assistans. Utredningar och uppföljningar genomförs med hjälp av samtal med barnet och vårdnadshavare och genom besök och observationer av hur det fungerar i exempelvis skola och på korttidsboende. Beställargruppen består av fem handläggare.

11.1. Omställning från fysiska till digitala möten

När pandemin bröt ut förändrades förutsättningarna för beställargruppen snabbt. I samband med Folkhälsomyndighetens rekommendation om att så många som möjligt skulle arbeta hemifrån togs ett beslut i beställargruppen att handläggarna skulle turas om att vara på kontoret en dag i veckan för att sköta den administration som behövde göras på plats. Övrig tid skulle allt arbete ske hemifrån. Parallellt med detta beslutade också skolor, korttidsboenden och andra utförarverksamheter att de inte längre tog emot besök från utomstående, något som även gällde besök från beställargruppen. Socialsekreterare som utreder enligt socialtjänstlagen eller enligt lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) kunde göra undantag när det gällde mer akuta ärenden och omhändertaganden. Beställargruppen, som utreder ärenden enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS), omfattades dock inte av dessa undantag och fick ställa om sina möten till att ske per telefon eller digitalt.

Omsällningen till distansmöten har på många sätt fungerat smidigt. En förklaringsfaktor kan vara att LSS inte är någon akutverksamhet i jämförelse med exempelvis LVU-ärenden. Beställargruppen är också en liten enhet där handläggarna arbetar nära varandra och hjälps åt med den administration som behöver ske på plats – oavsett vems ärende det gäller.

Kontakten och dialogen med de familjer som redan var kända av beställargruppen fungerade även den smidigt från start – i många fall till och med bättre än innan. Innan pandemin behövde möten ofta ombokas, på grund av sjukdom eller för att vårdnadshavarna inte kunnat komma loss från arbetet, men när möten nu skedde över telefon eller digitalt blev det enklare för alla involverade att delta. Vad gäller nya ärenden med familjer man inte träffat sedan innan bedömer man dock att kontakten inte fungerat lika smidigt. Detta gäller inte minst för de familjer där vårdnadshavarna

har utmaningar med det svenska språket, då brister i kommunikationen verkar uppstå enklare när möten inte sker i fysisk form.

11.2. Att utreda behov på distans

Omställningen från fysiska till digitala möten innebar också att en stor del av utredningarna och behovsbedömningarna fick baseras på kunskap som inhämtades på distans. Den allmänna uppfattningen bland handläggarna är att man trots detta lyckats göra tillräckliga utredningar för att kunna fatta rättssäkra beslut, samtidigt som utredningarna upplevs som både "tunnare" och mindre individcentrerade än tidigare. Handläggarna beskriver att det kunnat göra tillräckliga behovsbedömningar för att kunna besluta om insatser, men att det varit svårt att säkra att det enskilda barnet eller ungdomens delaktighet och inflytande över insatserna. Handläggarna har i större utsträckning fått förlita sig på sin professionella kompetens i bedömningarna.

Ett exempel på svårigheter i att genomföra utredningar på distans är besöken i skolan som i vanliga fall är väldigt givande för att se barnet i sammanhang med andra barn och i skolmiljön. Dessa besök har kunnat ge en djupare förståelse för det enskilda barnets behov och situation i utredningarna. När dessa inte har kunnat genomföras som vanligt har handläggarna via telefon- eller Skypesamtal med skolan fått skapa sig en bild via rektorernas eller lärarnas bedömningar. Utmaningen här kan dock vara att behoven ses genom skolpersonalens pedagogiska glasögon, och att den bedömning som handläggarna kunnat göra utifrån sin socionomkompetens uteblir.

I ett antal fall har man dock behövt göra en avvägning och ändå prioriterat fysiska besök. Inom mer omfattande insatser som personlig assistans har man exempelvis valt att göra hembesök och då använt skyddsutrustning som munskydd och visir.

11.3. Utmaningar med att säkra barn och ungas delaktighet

Omställningen till digitala möten och möten via telefon innebar också en förändring genom att handläggarna nu främst hade kontakt med vårdnadshavarna och i mindre utsträckningen med barnen själva. Det kan även vid fysiska möten vara svårt att säkerställa att barn och unga med funktionsnedsättning själva får uttrycka sina behov – exempelvis utifrån variationer i kommunikationsförmågor – men vid fysiska möten har man försökt säkerställa delaktigheten genom bildstöd och andra hjälpmedel. Dessa är dock inte anpassade för att kunna användas i digitala möten varpå bedömningen är att barn och ungas delaktighet har försvagats under pandemin.

För att komma runt problematiken och försöka säkra delaktigheten tog beställargruppen fram en blankett som skickades hem till familjerna där barnen hade möjlighet att uttrycka vad de tyckte om insatserna. Blanketterna användes av vissa familjer, men inte av alla. Här ser beställargruppen ett stort utvecklingsbehov i att säkra att det finns hjälpmedel som skapar förutsättningar för barn och ungas delaktighet – i såväl fysiska som digitala möten. Bedömningen är att det redan finns många bra verktyg ute på marknaden, vissa barn kommunicerar exempelvis med hjälp av surfplattor, men att stadsdelsförvaltningen inte har tillgång till dessa.

Vad tar beställargruppen med sig framåt?

- ✦ Digitala möten kan fungera som komplement till fysiska möten – men behöver anpassas utifrån behov, situation och hur väl handläggarna känner barnet och vårdnadshavarna sedan innan.
- ✦ Behovsbedömningar kan göras på distans – men det finns en risk att vissa perspektiv på behoven missas när bedömningar sker via till exempel rektorer och lärare – och passar därför bättre i de fall då man känner barnet och vårdnadshavarna sedan innan.
- ✦ Det digitala arbetssättet gör det svårare att säkra barn och ungas delaktighet. Det kommer att behöva utvecklas verktyg för delaktighet som kan användas i
- ✦ såväl fysiska som digitala möten.

12. Korttidshemmet Drömmen i Enskede-Årsta-Vantör: Förutsägbarhet och trygghet under en oviss tid

Korttidshemmet Drömmen i Hagsätra riktar sig till ungdomar och vuxna från 12 år med en utvecklingsstörning och/eller autism, som enligt lagen om stöd och service (LSS) har rätt till korttidsvistelse utanför det egna hemmet. Korttidshemmets uppdrag är att ge möjlighet till stimulerande aktiviteter, miljöombyte och personlig utveckling. Det bidrar också till att ge anhöriga tillfälle till avlösning och kan vara en förberedande träning inför att flytta hemifrån till en annan boendeform. Korttidshemmet försöker vara som ett andra hem för stödandvändarna och man anordnar aktiviteter som exempelvis utflykter, pyssel och försöker möta deras specialintressen. Stödandvändarna befinner sig på boendet från cirka 1–2 dygn, upp till 12 dygn per månad beroende på deras rätt till stöd. Därmed finns en veckovis variation i vilka stödandvändare som Drömmen arbetar med. Verksamheten tar emot stödandvändare från hela Stockholms län.

12.1. En omställning präglad av flexibilitet och egna strategier

Sveriges pandemihantering drevs utifrån rådande smittspridnings- och kunskapsläge. I takt med att kunskapen om Covid-19 ökade, förändrades rekommendationer, restriktioner, omfattning av riskgrupper och hur olika samhällsfunktioner skulle upprätthållas. I detta föränderliga kunskapsläge och med ofta oklara förutsättningar, fanns ett stort behov för Drömmen att få tydlig information och ledsagning i hur riktlinjerna skulle tolkas. Beslut och riktlinjer kom från socialförvaltningen, som i sin tur inväntade stadens tolkning centralt av folkhälsomyndighetens direktiv, vilket upplevdes skapa en fördröjd process. Beslut som påverkade verksamheten upplevdes komma sent på grund av de flera leden i informations- och beslutskedjan och kräva snabbt genomförande.

När en enhetlig riktning från centralt håll saknades arbetade Drömmen på egen hand fram smittsäkra arbetsmetoder, planer och strategier för att säkra enhetlighet i agerande och kontinuitet i verksamheten. Exempelvis togs en struktur fram för att stoppa potentiell smittspridning på korttidshemmet som byggde på att snabbt skicka hem samtliga i lokalen när någon uppvisade förkylningssymtom. Vårdnadshavare informerades med rekommendation om provtagning för stödandvändaren. Vidare satte man upp gemensamma strategier för lämpliga aktiviteter för att skapa enhetlighet och säkra kontinuitet, då stödandvändarna är känsliga för avbrott i rutiner. Man ersatte aktiviteter som disco och bowling med promenader och picknick utomhus.

Under pandemin ökade kontakten med anhöriga. Vissa var oroade över smittorisken medan andra uttryckte frustration över utebliven avlastning. Det kom också många

frågor kring vad restriktionerna i verksamheten innebar. För att förmedla tydlig information till vårdnadshavarna skickade Drömmen ut veckobrev. I dessa inkluderades bland annat information om verksamhetens förutsättningar under pandemin som till exempel typ av skyddsutrustning. Veckobreven blev en kanal för att kommunicera ut hur dagarna på boendet såg ut.

Vad gäller social distansering är korttidshemmet en verksamhet med många kontaktytor. Stödandvändarna har ett stort kontaktnät med familj och vänner, de nyttjar färdtjänst och träffar personliga assistenter i sin vardag. Här såg verksamheten att de behövde mer klarhet i hur de skulle agera eftersom de arbetade med människor i riskgrupp. Beskedet om att deras stödandvändare tillhörde en riskgrupp dröjde dock varför tillgång till fullgod skyddsutrustning med visir och munskydd säkrades först i juli/augusti 2020. Innan dess så ordnade personalen egna visir.

Pandemin har också fört med sig nya arbetssätt som man tar med sig framåt. Picknick under sommarhalvåret har varit uppskattat och de har även sett att det förändrade måltidschemat med mindre grupper som äter på olika tider har gett positiva effekter och är något man avser fortsätta med. Uppdelningen har skett med anledning av att hantera måltiderna på ett smittsäkert sätt. Drömmen har dock erfarit att stödandvändarna mått bättre av att äta i mindre grupper och att vissa mår bättre av att äta på en tidigare eller en senare tid. De ser det också som positivt att pandemin fört med sig att de har blivit striktare kring sjukdom. De har under pandemin haft låga sjuktal förutom vid testning där man inväntat besked. Att tvätta händer oftare, använda handdesinfektion och desinficera ytor har också blivit nya rutiner man tar med sig. Personalens flexibilitet har varit en styrka för att kunna ge stödandvändarna en så stabil vardag som möjligt under krisen.

12.2. Pandemihanteringens påverkan på stödandvändarna

Drömmens målgrupper reagerade olika på verksamhetens omställning till följd av pandemin. Ungdomarna med autism, som har behov av rutiner och framförhållning i sin vardag, var särskilt påverkade av de ofta snabba förändringar som uppstod. När de inte längre kunde utöva sina vanliga intressen skapades frustration hos många av dem. Ett beslut som kom att påverka stödandvändarna på Drömmen var att kolloverksamheten under sommaren ställdes in med kort varsel, en vecka innan tänkt start. Verksamheten menar att beslutet borde ha kunnat fattas tidigare givet kända faktorer som smittspridningens ökning under våren och målgruppens känslighet för infektioner. En medarbetare berättar:

"Att ge en ungdom med autism ett (förändrat) besked så sent inpå är det värsta man kan göra pedagogiskt."

Året 2020 var krävande för Drömmens verksamhet och deras stödandvändare. Möjligheterna till sociala aktiviteter begränsades och daglig verksamhet stängde ned. Eftersom Drömmen inte har någon daglig verksamhet, och inte heller en personalstyrka med möjlighet att täcka upp för fler ungdomar på plats under dagtid, hade de inte heller möjlighet att tillgodose den typen av verksamhet. Understimuleringen som växte

fram hos många påverkade även personalen då kraven att skapa stimulans också ökade.

Parallellt har omställningsarbetet även fått positiva konsekvenser för vissa av stödanvändarna, något som också överraskat personalen. Exempelvis har vissa lärt sig att anpassa sig efter de nya reglerna med avstånd och handhygien och lyckats hålla kvar vid detta.

För de stödanvändare som har kunnat ta del av verksamheten under pandemin bedömer Drömmen att man har kunnat tillgodose ungdomarnas behov i den mån det varit möjligt utifrån förutsättningarna. Korttidshemmet ska bidra med avlastning, rekreation och förberedelse för eget boende, något man bedömer att man lyckades med, även om aktiviteterna förändrades och minskade i antal. Det fanns dock några stödanvändare som Drömmen inte lyckades att möta behoven för. Detta gällde de stödanvändare som tillhörde de mest utsatta riskgrupperna, där anhöriga själva avgjorde att de inte skulle delta i verksamheten.

12.3. En omställning till ett nygammalt läge som blir minst lika krävande

Drömmens personal har arbetat flexibelt och lösningsorienterat under hela krisen. En stor del av initiativet vad gäller smittsäkerheten har också legat på dem och ledningen. När verksamheten kunde börja återgå till en mer normal tillvaro upplever många i personalen en trötthet, att energin som lyfte dem under krisen nu har försvunnit. En annan uppförsbacke är behovet att åter bygga en bemanning av timanställda. Till följd av att många stödanvändare valde att stanna hemma under delar av pandemin minskade Drömmens behov av extrapersonal, och många timanställda avslutade sina tjänster. Innan denna bemanning är återställd upplever den ordinarie personalen ett ökat tryck. En annan utmaning är det rådande vaccinfläget, där det förekommer stödanvändare som inte är vaccinerade, vilket kräver att man fortfarande planerar aktiviteter på ett smittsäkert sätt. Detta får dock till följd att stödanvändare inte tar del av aktiviteterna som en grupp på samma sätt som tidigare.

En viktig insikt som Drömmen fått av omställningen under pandemin är att det inte handlar om en omställning för deras stödanvändare och verksamhet – utan två. För stödanvändarna behövs tid för att ställa om vid förändrade rutiner. När nu en omställning tillbaka till tidigare rutiner ska ske är det också en process som behöver ta tid. Samtidigt har verksamheten en omställning att göra vad gäller att utöka bemanningen och anpassa verksamheten utifrån ordinarie förutsättningar. Framför sig ser Drömmen därför att man behöver fokusera kraft på att ledsaga stödanvändarna och verksamheten genom denna nya stora förändring – att återgå till det normala.

Vad tar korttidshemmet Drömmen med sig framåt?

- ✦ Trots en upplevd otydlighet i riktning och sena beslut har Drömmen i sin omställningsförmåga skapat strategier utifrån stödandvändarnas behov. Graden av flexibilitet och teamkänsla hos personalen och chef har varit en styrka, samtidigt som denna också har haft sitt pris.
- ✦ En viktig lärdom inför kommande kriser är att staden behöver stärka förmågan att identifiera verksamheter med särskilda risker och många kontaktytor samt att utföra konsekvensanalyser utifrån denna kunskap.
- ✦ I framtida beslutsfattande är kunskapen om målgruppens förmåga att hantera förändring viktig att ha med sig.
- ✦ Stödandvändarnas mående har påverkats negativt av pandemihanteringen, i synnerhet vid snabba förändringar. Man har dock även sett positiva effekter från de förändrade arbetssätten som kan användas framåt.

13. Odenplans ungdomsmottagning: Att finnas där för ungdomar under en kris

Odenplans ungdomsmottagning är en del av Preventionsenheten inom Socialtjänstavdelningen vid Östermalms stadsdelsförvaltning. Mottagningen bedrivs i samarbete med Kungsholmens och Normmalms stadsdelsförvaltningar. Ungdomsmottagningens arbete sker i samarbete mellan kuratorer, barnmorskor och läkare. Deras arbete syftar till att främja en god psykisk hälsa men också en god sexuell hälsa bland ungdomar. Verksamheten vänder sig till unga upp till och med 22 år. Kärnverksamheten är samtal/kuratorssamtal och klassbesök för åk 9. De erbjuder också ACT-grupper (acceptance and commitment therapy) som är en gruppverksamhet för ungdomar med fokus på stresshantering.³¹ Vid dessa använder man sig exempelvis av mindfulnessövningar och ACT-metoden, som ger verktyg i att motverka stress och nedstämdhet.³²

13.1. Bättre förberedda och informerade elever med digitala klassbesök i åk 9

I vanliga fall bedrivs ungdomsmottagningens verksamhet på plats och det har sedan tidigare varit en inriktning att ungdomsmottagningen inte får ersätta klassrumsbesöken med digitala besök. Med anledning av pandemin såg man dock tidigt att man behövde styra om kärnverksamheten med digitala komplement för att få färre människor i lokalerna.

Klassbesöken för åk 9 sker vanligen på ungdomsmottagningen. Dessa besök är en del i det hälsofrämjande arbetet där syftet är att informera om ungdomsmottagningen för att ungdomarna ska känna till var de finns och vad de gör. Tidigt under pandemin diskuterade och testade man ett digitalt koncept för att ersätta de fysiska besöken. Under det digitala besöket fick eleverna en förhandsvisning genom en film om vad en ungdomsmottagning är för att sedan digitalt fortsätta med frågor och dialog. Ungdomsmottagningen upplever att eleverna, genom de digitala klassbesökens upplägg, kunde förbereda sig bättre inför mötet än vid ett fysiskt besök. Detta är något som verksamheten möjligen tar med sig i framtiden – att eleverna även inför ett fysiskt besök förbereds i klassrummet innan de besöker ungdomsmottagningen.

³¹ Region Stockholm. Stresshantering enligt ACT. *Region Stockholm*. 2021. <https://www.ungdomsmottagningarna.se/har-finns-vi/vallingby/gruppverksamhet/> (Hämtad 2021-11-29)

³² Region Stockholm. Stresshantering enligt ACT. *Region Stockholm*. 2021. <https://www.ungdomsmottagningarna.se/har-finns-vi/vallingby/gruppverksamhet/> (Hämtad 2021-11-29)

13.2. En ökad tillgänglighet som bättre kunde svara upp mot ungdomarnas behov

En stor förändring blev också att utöka tillgängligheten genom att erbjuda videosamtal till ungdomarna. Detta var ett helt nytt arbetssätt för kuratorerna, som de till en början var mer eller mindre bekväma med. Det infördes direkt och kuratorerna fick lära sig längs vägen. En utmaning med arbetssättet var exempelvis att den vanliga metoden vid fysiska möten, att rita på papper eller tavla inte fungerade digitalt. Här hittade dock vissa kuratorer vägar runt utmaningen genom att exempelvis be ungdomen rita för att tillsammans spegla det som kuratorn berättar eller att kuratorn delade sin skärm.

Kuratorerna upplever att de digitala och fysiska samtalen var väldigt lika varandra, och var jämbördiga i vissa situationer men i andra inte. Ibland bidrog det digitala mötet till en ökad närhet. Ungdomarna upplevdes ha större mod och det gick snabbare att gå in på problematiken i samtalet, med mindre nervositet och småprat innan. En anledning tror man kan vara att ungdomarna upplevde skärmen som ett skyddande filter. Den nya digitala lösningen blev också ett jämlikt sätt att mötas på för kuratorn och ungdomen. I början ett gemensamt utforskande att förstå tekniken vilket bidrog till att skapa trygghet. En kurator berättar:

"En digital paradox: Det är något fint jämlikt i att mötas med ungdomarna i den digitala världen. Det skapar en närhet trots det fysiska avståndet."

Man har inte gjort någon specifik uppföljning av vilka inom målgruppen som använt den digitala lösningen, däremot ser man en potential i att nå målgruppen unga killar vilket är en svårighet kopplat till stigma och machokultur. Man konstaterar också att det är ett bra stöd för ungdomar med funktionsnedsättning som annars har svårt att komma till mottagningen.

Trots att den digitala lösningen var ett värdefullt komplement för många ungdomar, så var det fysiska besöket fortsatt oerhört viktigt för vissa målgrupper. De fysiska besöken behövde prioriteras för de ungdomar som var isolerade och inte hade möjlighet till digitala samtal. Behovet av fysiska besök kan ha många olika orsaker, exempelvis utifrån hemförhållanden eller att ungdomen inte vill att vårdnadshavare ska ha kännedom om kontakten. Att fortsatt kunnat erbjuda fysiska möten på plats har därför varit viktigt, då vissa ungdomar har varit mer ensamma och utsatta under pandemin än normalt och haft svårare att få stöd från andra vuxna.

Ungdomsmottagningen ser nu att ungdomar börjar bli "digitalt trötta" av pandemin och vill träffas fysiskt. Flera ungdomar väljer att gå tillbaka till fysiska besök, men andra vill fortsätta med de digitala samtalen, allt utifrån vad de känner sig trygga med.

Omställningen under pandemin beskrivs av verksamheten som att ha rest genom en tunnel. Man gick in med det sätt man alltid arbetat på, hittade nya former i tunneln och kom ut på andra sidan med en ökad tillgänglighet genom en hybridlösning. Trots att förvirring uppstod längs vägen har det hela tiden funnits en acceptans över situationen och de har hela tiden fokuserat på att hitta lösningar genom tät dialog i personalgruppen och inte problematiserat för mycket. De har arbetat målgruppsfokuserat utifrån ungdomarnas behov som i vanliga fall. Det är också en

viktig insikt att de fysiska besöken aldrig ska ersättas. Den digitala lösningen förblir ett komplement som ökar tillgängligheten på ungdomarnas villkor.

13.3. Ungdomarnas förändrade behov i kris

För många ungdomar var kuratorn den enda de träffat under veckan då många hade distansundervisning i skolan. Arbetet kändes skört och viktigt. I början av pandemin handlade många av samtalen om just pandemin och hur olika konsekvenserna av krisen var för olika familjer samt hur ungdomen själv upplevde situationen. Trycket på ungdomsmottagningen sjönk till en början men med tiden har ungdomars behov av stöd ökat och man har istället fått utöka bemanningen.

Ensamheten har också varit ett centralt ämne bland ungdomarna. När det kommer till ensamhet har ungdomsmottagningen sett att några unga haft svårare än andra. Exempelvis de ungdomar som slutat grundskolan och börjat i en ny klass, där all undervisning sker digitalt. De berättar att när man börjar i en klass digitalt löser sig inte det sociala av sig. Många unga uttrycker därför en större ensamhet, mer ångest och saknad efter känslan av att tillhöra en grupp.

Avsaknad av rutiner i form av att gå till skolan upplever kuratorerna har skapat en känsla av otrygghet och ensamhet hos många unga. De beskriver att risken finns att dessa känslor vänds inåt, då distansarbetet ger mer tid åt tankar på ensamhet och ångest. Ångestproblematik är ett område som ungdomsmottagningen vanligen arbetar med, men dessa problem har blivit mer synbara under pandemin.

Ungdomsmottagningen lyfter att det har funnits en oro kring risken för suicid under pandemin. Kuratorerna genomgick en redan inplanerad påfyllnadskurs om suicidtank som gav en god grund inför pandemins utmaningar. Man gjorde även en satsning kring hänvisningsrutiner och ett policydokument med information och handlingsplan kopplat till oro för suicid. Nu finns en viss rädsla för ökad risk för suicid efter pandemin. De tar höjd för att se över sina rutiner och sätta ihop bra stöd. De har även utarbetat och använder ett frågeformulär som bland annat berör våld i nära relationer, för att säkerställa att frågor ställs i samband med nybesök och som underlag för fortsatta samtal. Detta eftersom det inkommit fler anmälningar till socialtjänsterna kopplat till våld i nära relationer.

I pandemins kölvatten finns således flera områden som ungdomsmottagningen sett och har med i sitt utvecklingsarbete. Man ser över möjligheten till en pilot som "första linjen"-verksamhet för att avlasta primärvården, då ungdomsmottagningen genom sin tillgänglighet kan bli en snabbare väg till hjälp för ungdomarna vid psykiska besvär.

Vad tar Odenplans ungdomsmottagning med sig framåt?

- ✦ Ungdomarna uppskattar både digitala och fysiska möten och det har ökat tillgängligheten till ungdomsmottagningen.
- ✦ Man kommer inte att släppa det digitala rummet, men det ska finslipas. När man kommer ur krisen ska det digitala leva kvar som ett utvecklingsområde.
- ✦ Det har varit avgörande att våga testa sig fram och inte problematisera för mycket, samt att ha ett öppet sinne till kollegor, ledning och målgruppen.
- ✦ Krisen har fört med sig problematik i form av ensamhet, ångest och en ökad risk för suicid bland ungdomar. Man har också sett att våld i nära relationer har ökat. Detta är något ungdomsmottagningen har fortsatt fokus på i planeringen av verksamheten.

14. Utredningsenheten i Enskede-Årsta-Vantör: Digitala utredningar och försvårad samverkan

Avdelningen social omsorg för barn och unga vid Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsförvaltning har i uppdrag att utreda och följa upp insatser samt ge stöd till barn och ungdomar. Utredningsenheten arbetar med att utreda barns behov av skydd och stöd samt med uppföljning av beviljade insatser enligt socialtjänstlagen och lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU). En viktig del i enhetens uppdrag handlar också om att tillsammans med andra aktörer samordna insatser för barnen på ett sätt så att barnets samlade behov av stöd möts. Enheten består av sex arbetsgrupper – fem utredningsgrupper fördelade utifrån barnen och ungdomarnas ålder samt en grupp för övrig personal, dvs enhetschef, biträdande enhetschefer, mentorer, SIP-samordnare och administratörer.

14.1. Utredningar och uppföljningar på distans

När pandemin slog till befann sig utredningsenheten, liksom många andra, i ett ganska förvirrat läge. Smittspridningens utveckling – och hur samhället skulle förhålla sig till den – ändrades från dag till dag. I början fick medarbetarna ta med sig datorer hem i slutet av varje arbetsdag ifall samhället skulle stänga ner snabbt. När Folkhälsomyndighetens rekommendationer om hemarbete kom beslutade enhetschefen i samråd med avdelningens skyddsombud att begränsa antalet personer från enheten som kunde vara på plats på kontoret till två personer per arbetsgrupp och att fysiska möten så långt det var möjligt skulle undvikas. För socialsekreterarna innebar detta att utredningar och uppföljningar nu i huvudsak genomfördes på distans via digitala plattformar och telefon. De nya mötesformerna innebar flera förenklingar i arbetet, men också många utmaningar – främst kopplat till de digitala verktygen enheten hade att tillgå för att utföra sitt arbete.

En fördel med distansarbetet är att tillgängligheten bedöms ha ökat, när barnen och ungdomarna inte behövt lämna skolan för att komma till enhetens lokaler och när vårdnadshavare kunnat genomföra möten från arbetsplatsen. Enheten har också upplevt att färre möten än tidigare av- eller ombokats när de kunnat genomföras på distans. En annan fördel med de digitala mötena är att vissa barn öppnar upp sig enklare när de upplever sig som "skyddade" bakom en skärm. Det verkar, för vissa barn, vara enklare att prata om jobbiga saker bakom en skärm än när mötet sker i ett fysiskt mötesrum. Ungdomar som tidigare varit svåra att få tag på har också varit enklare att kontakta när de inte behöver komma in till utredningsenhetens lokaler. Samtidigt är bedömningen att digitala samtal inte lämpar sig för alla barn och ungdomar, varpå man valde att prioritera fysiska besök med framför allt de yngre barnen.

Uppföljningsmöten för placerade barn, som tidigare kunnat ta en hel arbetsdag i anspråk till följd av resandet, har under pandemin genomförts på distans, vilket bidragit till effektivare arbetssätt. Detta har också inneburit att man kunnat ha fler samtal med ungdomarna, vilket gett en större regelbundenhet i uppföljningen. Samtidigt är arbetssättet förknippat med vissa utmaningar i relationen med barnen och ungdomarna – och ställer höga krav på kommunikationen för att försäkra dem om att även om inte socialsekreterarna är på plats innebär det inte att de övergivit barnet. Framöver är ambitionen att kunna kombinera fysiska och digitala besök. Fysiska besök behöver kanske inte göras vid varje uppföljning var tredje månad – utan kan vissa gånger ersättas med digitala samtal. Dock är det viktigt att typ av ärende och barnens behov får styra i vilken utsträckning detta ska ske.

14.2. Viss risk att tidiga behov av stöd missas

Under pandemin har konsekvenser i form av ökad problematik som våld i hemmet och missbruk diskuterats i medierna. Utredningsenheten bedömer inte att inflödet av orosanmälningar ökat under pandemin, men ser samtidigt att det finns en risk att barn med tidiga behov av stöd missas. Dels kan detta bero på att barnen inte varit i skolan lika mycket, så att eventuell oro inte uppmärksammas av skolpersonalen lika lätt. Pandemin har också gjort det enklare för familjer att hålla sig borta från kontakter med andra. Det har exempelvis varit enkelt att skylla skolfrånvaro på förkylningssymtom. Det är också de tidiga behoven av stöd som kan missas när utredningar och möten med barnen sker på distans – det är enklare att läsa av barnen när man träffas fysiskt och därmed också lättare att upptäcka tidiga behov av stöd.

I de fall då det finns en konstaterad oro har man dock valt att frångå rekommendationerna och ändå genomföra fysiska besök. Det har till exempel funnits ärenden då familjer inte dykt upp och skylt detta på förkylningssymtom, men där socialsekreterarna bedömt oron som så pass allvarlig att de ändå valt att göra besök. Risken för att inte kunnat erbjuda barnen det stöd de behöver under pandemin handlar alltså mer om de fall där det finns mindre oro, men där tidiga insatser behövs för att kunna bromsa en negativ utveckling.

14.3. Stora brister i de digitala verktygen

Den absolut största utmaningen för utredningsenheten har varit bristerna i de digitala verktygen. Att genomföra utredningar och samverkansmöten på distans har många gånger varit utmanande redan i grunden, men utmaningarna har också förstärkts av bristerna i de digitala verktygen. Att enheten av informationssäkerhetsskäl tvingats använda plattformen Skype – som få av barnen och vårdnadshavarna använder i skolan eller i arbetet – har inneburit att de digitala mötena varit svårtillgängliga för familjerna. Det har ofta uppstått tekniska problem när familjerna försökt ansluta till mötena. Ibland har halva mötestider gått åt till att få de som ska delta i mötet att koppla upp sig. Inte minst har det varit utmaningar att instruera vårdnadshavare som inte har svenska som modersmål i hur de kan ladda ner och använda Skype.

Utöver plattformen för digitala möten har pandemin också synliggjort hur lång väg Stockholms stads socialtjänst har att vandra när det gäller digitalisering över lag. Det kan till exempel handla om att socialsekreterarna behöver åka till kontoret för att faxa eller lämna utskrift. Upplevelsen är att staden pratar mycket om digitalisering och digitaliseringens möjligheter, men att de arbetsverktyg som finns tillgängliga inte går i linje med detta. För att komma runt problemen har enheten försökt hitta nya vägar framåt. Det finns till exempel en tjänst för säkra videomöten inom ramen för Familjehem Sverige³³ som enheten velat använda sig av under pandemin. Staden har anslutit sig till tjänsten, men den har ännu inte spridits till stadsdelsförvaltningarna, varför det inte blev möjligt för utredningsenheten att använda tjänsten under pandemin. Enheten har också testat att använda sig av FaceTime men fått backa på detta för att det inte bedöms vara tillräckligt informationssäkert.

Särskilt tydligt har bristerna i de digitala verktygen varit i samverkan med andra aktörer, exempelvis vid möten för samordnad individuell plan (SIP-möten). Eftersom kraven på vilken plattform som ska användas varierar mellan de olika aktörerna – regionens verksamhet hade inledningsvis inte möjlighet att vara med digitalt alls eftersom inga av plattformarna bedömdes som tillräckligt säkra – fick mötena genomföras över telefon. I telefonsamtalen har det funnits begränsningar i hur många som kan ansluta till samtalet, vilket inneburit att inte alla kunnat vara med. Själva genomförandet av mötena har också påverkats – inte minst utifrån barn och vårdnadshavares delaktighet i mötena.

Vad tar utredningsenheten med sig framåt?

- Utredningar och uppföljningar på distans bidrar till en ökad tillgänglighet och effektivare arbetssätt – men det finns en risk att tidiga behov av stöd missas
- Digitala möten fungerar för vissa barn bättre än fysiska – då de har enklare för att prata om jobbiga saker bakom en skärm
- De verktyg som enheten har att tillgå stöttar inte de digitala arbetssätten tillräckligt väl. Allra tydligast blir detta i samverkan med andra.

³³ Familjehem Sverige är en nationell plattform för säkra videomöten och hantering av intresseanmälningar för att vara familjehem, jourhem, jourfamilj eller kontaktfamilj. Tjänsten är utvecklad av SKR.

15. Övergripande slutsatser

Syftet med denna fördjupning har varit att synliggöra hur ett antal verksamheter för barn och unga har ställt om sitt arbete under pandemin och vilka lärdomar de kunnat dra utifrån detta. Förhoppningen är att det ska bidra till inspiration och reflektion kring det egna lärandet för flera verksamheter inom Stockholms stad.

Efter att ha tagit del av de 13 fallstudiernas berättelser kan vi konstatera att det går att dra ett antal aggregerade slutsatser kring verksamheternas omställningsarbeten och deras lärdomar. I detta kapitel redogör vi för dessa.

15.1. Pandemin har bidragit till ökade insikter om målgruppernas behov och förutsättningar

En av de viktigaste insikterna i samtliga fallstudier har handlat om målgruppernas behov och förutsättningar. Förståelsen för målgruppens varierande behov och förutsättningar har givetvis funnits sedan tidigare, men pandemin och de nya arbetssätten har synliggjort olikheterna ännu mer. Det handlar till exempel om olikheter i hur man tar till sig kunskap, hur mottaglig man är för förändringar och hur man helst vill delta i eller ha kontakt med stadens verksamheter.

Som en förlängning av de ökade insikterna kring målgruppernas varierande behov och förutsättningar har pandemin också bidragit till viktiga lärdomar i hur verksamheterna når ut till sina målgrupper, både i pandemi och i normalläge. Verksamheterna har till exempel sett att barn och ungdomar som – på grund av funktionsnedsättning eller annat – har svårigheter med det sociala samspelet, har haft enklare för att delta i verksamheter digitalt. Det kan också handla om att vissa barn och ungdomar har enklare att uttrycka sina behov när de känner sig "skyddade" bakom en skärm under ett digitalt möte.

15.2. Verksamheterna bedömer att de i stort har kunnat möta barn och ungdomars behov under pandemin

Hur bedömer då verksamheterna att de lyckats möta barn och ungdomars behov under pandemin? Upplever de att de klarat sina uppdrag och kunnat bedriva en verksamhet av god kvalitet även under pandemin? På det stora hela bedömer verksamheterna att de har kunnat möta behoven under pandemin, även om utmaningarna har varit många. Flera verksamheter beskriver att de haft svårt att nå upp till sina ordinarie mål och har tvingats prioritera utifrån målgruppernas främsta behov, medan andra bedömer att de till och med överträffat sina mål och lyckats bättre med sitt uppdrag än i vanliga fall. Gemensamt för alla verksamheter är att de upplever sig ha klarat sina uppdrag på grundläggande nivå. De beskriver att de har gjort vad de ska, men att det inte funnits utrymme för så mycket mer än så.

I bedömningarna av hur väl verksamheterna lyckats möta behoven har de flesta utgått från sina professionella bedömningar. Medarbetarna har tillsammans testat nya

arbetssätt och löpande bedömt hur de fungerar i verksamheten och utifrån detta gjort justeringar och nya anpassningar. Ett fåtal har haft färdiga målgruppsundersökningar när denna rapport skrivs. Resultaten för de som har haft målgruppsundersökningar varierar och har visat på både ökad och minskad nöjdhet. Kunskapsresultaten har varit något bättre för eleverna i gymnasieskolan, medan grundskolan såg ett något lägre resultat hos eleverna. Dessa skolors enskilda resultat har dock vid författandet av rapporten inte analyserats på det sätt att det går att dra direkta slutsatser kring pandemins inverkan i förhållande till andra faktorer.

Vad gäller barn och ungas delaktighet så har verksamheterna arbetat i varierande grad och på olika sätt för att fånga in deras synpunkter. Skolorna beskriver till exempel att de har haft en nära dialog med elevråd och elevkår kring pågående förändringar. Träffstugan har regelbundet lyft in ungdomarnas idéer i programutbudet.

15.3. Det har varit svårare för verksamheterna att möta behoven hos målgrupper med större behov av stöd

De flesta bedömer att verksamheterna utifrån förutsättningarna fungerat väl, men att pandemin bidragit till flera negativa konsekvenser för barn och unga. Det handlar till exempel om en oro för att man inte kunnat nå ut till alla som behöver det, eller en oro för att många barn varit hemma under längre perioder under pandemin och därmed missat viktig social utveckling och språkutveckling. I skrivande stund har pandemin pågått i över 1,5 år. De barn som varit borta mycket från förskola och skola under dessa år har självklart missat en del av den pedagogiska verksamhet de annars hade fått ta del av. Samma sak gäller för simskoleverksamheten, där man sett en tydlig simkunnighetsskuld att kompensera för framåt.

För barn och unga med funktionsnedsättning har de negativa konsekvenserna varit särskilt tydliga och behoven svåra att möta. Verksamheterna beskriver att barn och unga med funktionsnedsättning en relativt lång tid in i pandemin inte räknades in som riskgrupp, vilket fick till följd att verksamheter i gränslandet mellan LSS, fritid och skola, till exempel Lindeparkens gymnasiesärskola och korttidsboendet Drömmen, inte prioriterades på samma sätt som äldreomsorg, service- och gruppboenden. Detta innebar att dessa verksamheter ofta upplevde att de hamnade mellan stolarna vad gäller tillgång till skyddsutrustning. Vidare beskriver verksamheterna att pandemin har påverkat dessa barn och ungas självständighetsutveckling när begränsningar har gjorts i deras vardag, som till exempel inställda sociala aktiviteter vid korttidshemmet eller vid kulturfrämjande aktiviteter inom skola och kulturskola. Verksamheter för barn och unga med funktionsnedsättning har en inneboende komplexitet – dels på grund av målgruppens stora och varierande behov, dels på grund av att de verkar inom flera olika lagstiftningar. Verksamheterna för barn och unga med funktionsnedsättning beskriver en frustration i att förståelsen för denna komplexitet många gånger inte varit tillräcklig på förvaltningsnivå och central nivå, vilket försvårat arbetet under pandemin.

Verksamheterna bedömer också att även andra målgrupper som har ökade behov av stöd påverkats negativt av pandemin. Det finns en oro för att de som skulle behöva ta del av stadens verksamheter inte gjort det under pandemin, dels på grund av

restriktioner, dels på grund av att det varit lättare att hålla sig hemma. Det finns också en risk att tidiga behov av stöd inte uppmärksammas, när samtalen med vårdnadshavare, barn och ungdomar förts utomhus eller på digitala plattformar. Även barn och ungdomar som lever i socioekonomisk utsatthet bedöms ha påverkats särskilt negativt, bland annat utifrån tillgång till digital uppkoppling och andra förutsättningar i hemmiljön.

15.4. Den digitala omställningen har öppnat nya dörrar men ställer höga krav på goda förutsättningar

En stor del av verksamheternas omställningsarbete har handlat om att bedriva verksamhet på distans – ofta med hjälp av digitala lösningar. För gymnasieskolan – och periodvis även för grund- och kulturskolan – har det handlat om distans- och fjärrundervisning, för socialsekreterarna och biståndshandläggarna inom LSS har det handlat om att genomföra utredningar och följa upp beslut på distans och Träffstugans fritidsgård har, tack vare pandemin, lanserat den digitala fritidsgård de länge pratat om.

Den digitala omställningen har fått flera positiva effekter. Utöver de som nämns i avsnitt 15.1 om att vissa barn och ungdomar har enklare för att ta del av och uttrycka sina behov i digitala verksamheter och möten, har den digitala omställningen också bidragit till effektivare arbetssätt när man undvikit onödigt resande och till ökad tillgänglighet, till exempel när vårdnadshavare kan delta i möten från sin arbetsplats. Samtidigt innebär, enligt verksamheterna, den digitala omställningen en försämring för många barn och ungdomar – inte minst för de yngre barnen. Den allmänna bedömningen bland verksamheterna är att de digitala delarna av verksamheterna kan fungera som ett komplement, men aldrig fullt ut ersätta de fysiska. Betydelsen av det mellanmännsliga mötet för lärande, socialt samspel och för att uppfatta behov hos målgrupperna är för stort för att kunna ersättas.

De 13 fallstudierna visar också att förutsättningarna för att kunna göra en digital omställning varierar mellan stadens verksamheter. Vid vissa verksamheter, till exempel Södra Latin och kulturskolan i Hässelby-Vällingby, hade man redan innan pandemin infört digitala verktyg som stöttade distansundervisning, vilket gjorde omställningen till digital verksamhet relativt enkel. Detta kan jämföras med utredningsenheten i Enskede-Årsta-Vantör, där de digitala verktygen i stor utsträckning hindrade socialsekreterarnas arbete – inte minst i den viktiga samverkan med andra aktörer. Även hur den digitala kompetensen hos chefer och medarbetare såg ut innan pandemin har påverkat förutsättningarna för omställningen, samt hur mycket verksamheterna arbetade med verksamhetsutveckling med stöd av digitalisering innan pandemin. För fritidsgården Träffstugan, som påbörjat införandet av digital fritidsgård innan pandemin, innebär pandemin en skjuts i den riktning de redan var på väg mot. Andra verksamheter började i princip från noll när de tvingades till en digital omställning.

15.5. Den analoga omställningen har varit minst lika betydande som den digitala

Även om en stor del av omställningen för många verksamheter har handlat om att ställa om till digitala arbetssätt för att undvika fysiska möten är det för många verksamheter inte möjligt att bedriva verksamheten på distans. Omställningen har då i stället handlat om att förändra arbetssätten för att kunna bedriva verksamheten på ett smittsäkert sätt. Ett sådant exempel är feriearbetsverksamheten i Spånga-Tensta, som under pandemin lyckades utöka sin samverkan med civilsamhället och därmed säkra målgruppens behov av feriejobb.

För flera av verksamheterna har omställningen handlat om en utökad utomhusverksamhet. Öppna förskolorna, förskolorna och fritidsgårdarna har alla flyttat ut sina verksamheter, vilket fått flera positiva effekter. För förskolorna och öppna förskolorna har utomhusverksamheten expanderat lärmiljöerna, vilket verksamheterna bedömer på många sätt varit positivt för barnens utveckling. Samtidigt passar utomhusverksamheten inte lika bra för de allra yngsta barnen – som inte lika enkelt kan röra sig i utomhusmiljön. Den utökade utomhusverksamheten har också inneburit att verksamheter blir mer synliga för övriga samhället. Fritidsgårdarna och öppna förskolorna beskriver att de i större utsträckning än innan pandemin haft möjlighet att "stöta på" familjer och ungdomar när de varit utomhus – och då kunnat berätta om och marknadsföra sina verksamheter. Samtidigt finns det en del negativa effekter av en utökad utomhusverksamhet. De fallstudier som flyttat ut sina verksamheter beskriver att samtalen med ungdomar, vårdnadshavare och familjer påverkats negativt av att vara utomhus. Samtalen blir inte lika långa och inte lika djupa, vilket dels kan försvaga relationerna, dels riskera att man inte uppmärksammar orossignaler och riskbeteenden.

15.6. Teamkänsla och kreativ förmåga är viktiga framgångsfaktorer i omställningsarbetet

En viktig framgångsfaktor för att verksamheterna har kunnat ställa om under pandemin har handlat om det kollegiala och om teamkänslan – både inom en arbetsgrupp och över verksamhetsgränserna. Flera av verksamheterna beskriver hur ett väletablerat kollegialt samarbete kunnat stötta den enskilda medarbetaren i att våga testa nya arbetssätt och metoder. I kulturskolan i Hässelby-Vällingby har det handlat om att tillsammans hitta nya vägar framåt för att få distans- och hybridundervisningen att fungera så bra som möjligt. Träffstugans fritidsgård har tagit tillvara på teamets olika kompetenser för att få framdrift i den digitala fritidsgården. Södra Latin har dragit nytta av sin starka kultur och hållit fast vid sociala rutiner för att klara omställningen till distansundervisning och säkra elevernas välmående. I Spånga-Tensta har ett välfungerande teamarbete både inom organisationen och med civilsamhället lett till att man lyckats tillhandahålla fler feriearbeten än tidigare. I simskolan har en stärkt intern samverkan mellan förvaltning och anläggningar skapat förutsättningar för att hantera simkunnighetsskulden framåt. Flera verksamheter lyfter att den viktigaste framgångsfaktorn har varit att det funnits ett gemensamt ansvarstagande och en prestigelöshet i de gemensamma ansträngningarna att göra det så bra som möjligt för barnen och ungdomarna.

En annan viktig framgångsfaktor har handlat om den kreativitet och flexibilitet som de professioner som arbetar nära barn och ungdomar i staden har i sin yrkesroll och som fått ställas på sin spets under pandemin. Det handlar till exempel om förskolläraernas förmåga att hitta kreativa lösningar när den pedagogiska verksamheten fick flyttas utomhus i större utsträckning – eller om fritidsledarnas försök att hitta nya vägar för att nå ut till de ungdomar som de visste behövde det under pandemin. Samtliga verksamheter har genom ett utforskande arbetssätt kunnat testa och utifrån utfall löpande ompröva nya metoder, vilket även bedöms ha bidragit till kompetensutvecklingen hos medarbetarna.

Samtidigt beskriver flera verksamheter att kreativiteten begränsats under pandemin. Dels verkar detta handla om en upplevd otydlighet i ansvar och roller. Flera verksamheter beskriver långa ledtider i information och hur det var upp till varje enskild verksamhet att själva tolka nationella rekommendationer. Dels verkar det också handla om att verksamheterna i sina försök att hitta vägar framåt för att kunna möta sina målgruppers behov begränsades av upphandlingsregelverk och andra byråkratiska hinder.

15.7. Avslutande reflektioner

Sammanfattningsvis kan vi konstatera att de verksamheter för barn och unga som ingått i denna fördjupning bedömer att de gjort vad de kunnat för att möta behoven hos sina målgrupper under pandemin. Omställningarna i verksamheterna har sett olika ut och i varierat i omfattning, men samtliga verksamheter har på flera sätt behövt förändra sitt arbete för att kunna bedriva sina verksamheter på ett smittsäkert sätt – men alltid med barnens och ungdomarnas bästa för ögonen.

Vi kan också konstatera att lärdomarna från pandemin finns på två nivåer. Dels handlar det om lärdomar för den egna verksamheten och vad liknande verksamheter kan lära av varandra. Dels handlar det om vad staden i stort kan lära om sina verksamheter och deras målgrupper. För verksamheterna själva har pandemin i huvudsak bidragit till fördjupade insikter kring barn och ungdomars förutsättningar och behov, men också insikter om nya arbetssätt och samverkan. Under pandemin har verksamheterna behövt stå över rädslan för att göra fel, testa nya arbetssätt och löpande anpassa dessa – utifrån förändrade förutsättningar och utifrån hur de nya arbetssätten fungerar för målgrupperna. Vår förhoppning är att detta förhållningssätt kommer att fortsätta prägla stadens verksamheter för barn och unga även efter pandemin.

För staden i stort handlar det om att dra nytta av de ökade insikterna kring verksamheternas målgrupper och med utgångspunkt i detta skapa förutsättningar – juridiska, digitala och kompetensmässiga – för att verksamheterna ska kunna fortsätta den utveckling som vi fått se exempel på i samtliga fallstudier.

Bilaga: Referenslista

- ✦ Barnombudsmannen. "Alla tar ju inte ansvar" Barnkonventionen som lag under en samhällskris. Stockholm: Barnombudsmannen; 2021.
<https://trk.idrelay.com/res/mail/2894/39942/520de6a9-b7b9-4d23-b0f4-8c60441becda.pdf> (Hämtad 2021-11-29)

- ✦ Barnombudsmannen. Covid-19-pandemins konsekvenser för barn – Slutredovisning av regeringsuppdrag. Stockholm: Barnombudsmannen; 2021. Dnr: 2020–0218.
https://www.barnombudsmannen.se/contentassets/f5787ff884514960bab35f39a7b82fab/barnombudsmannens-rapport---covid-19-pandemins-konsekvenser-for-barn-slutredovisning-av-regeringsuppdrag_.pdf (Hämtad 2021-11-29)

- ✦ BRIS. Årsrapport 2020. Rapport 2021:1 Första året med pandemin - Om barns mående och utsatthet. Stockholm: BRIS; 2021.

- ✦ Gymnasieantagningen Storsthlm. Enkät i gymnasieskolan 2021: Resultat för: Stockholms län, Stockholms stad, Södra Latins gymnasium. Stockholm: Gymnasieantagningen Storsthlm; 2021.
<https://ssps2.stockholm.se/anonym/webdokument/Delade%20dokument/Gymnasieskola/S%C3%B6dra%20Latins%20gymnasium/Elevenk%C3%A4t%202021%20Samtliga%20program%20exkl%20spr%C3%A5kintrouktion%20och%20intro.pdf> (Hämtad 2021-11-29)

- ✦ Institutet för kvalitetsindikationer. Sommarjobb 2021 – Resultatrapport Spånga – Tensta. Stockholm: Stockholms stad; 2021.
<https://start.stockholm/globalassets/start/om-stockholms-stad/utredningar-statistik-och-fakta/undersokningar/brukarundersokningar/feriejobb/sommarjobb-2021---spanga-tensta.pdf> (Hämtad 2021-11-06)

- ✦ Folkhälsomyndigheten. Covid-19 hos barn och unga - En kunskapssammanställning – Version 3, 15 april 2021. Solna: Folkhälsomyndigheten; 2021. Artikelnr: 21092.

- ✦ Kulturskolan. Verksamhetsplan 2020 för Kulturskolan. Stockholm: Stockholms stad; 2020. <https://insynsverige.se/documentHandler.ashx?did=1981568>

- ✦ Kulturskolan. Verksamhetsplan 2019 för Kulturskolan. Stockholm: Stockholms stad; 2019. <https://insynsverige.se/documentHandler.ashx?did=1963473> (Hämtad 2021-12-20)

- ✦ Region Stockholm. Rekommendation om distansundervisning för högstadiet. Region Stockholm. 2020-12-11. <https://www.sll.se/verksamhet/halsa-och-varld/nyheter-halsa-och-varld/2020-12-11-rekommendation-om-distansundervisning-for-hogstadiet>

och-varld/2020/12/rekommendation-fran-smittskyddslakaren-om-distansundervisning-for-hogstadiet (Hämtad 2021-07-06)

- ✦ Region Stockholm. Stresshantering enligt ACT. *Region Stockholm*. 2021. <https://www.ungdomsmottagningarna.se/har-finns-vi/vallingby/gruppverksamhet/> (Hämtad 2021-11-29)
- ✦ Skolverket. *Covid-19-pandemins påverkan på skolväsendet. Delredovisning 3 – Tema förskolan*. Stockholm: Skolverket; 2021. Dnr: 2020:1056
- ✦ Skolverket. *Ändrade lärotider och utbildningstapp, intervjuer med huvudmän med anledning av covid-19-pandemin*. Stockholm: Skolverket; 2021. Dnr: 2020:1056.
- ✦ Specialpedagogiska skolmyndigheten. *Covid-19-pandemins påverkan på skolväsendet. Delredovisning 3. Tema elever i behov av stödinsatser*. Stockholm: Specialpedagogiska skolmyndigheten; 2021. Dnr: SPSM 1 STY-2020/723.
- ✦ Statistiska centralbyrån. Ett av sex sommarjobb försvann under pandemin. *Statistiska Centralbyrån*. Uppdaterad 2021-06-23. <https://www.scb.se/pressmeddelande/ett-av-sex-sommarjobb-forsvann-under-pandemin/> (Hämtad 2021-11-29)
- ✦ Stockholms stad. *Rapport Feriejobb under sommaren 2019*. Stockholm: Stockholms stad; 2019. Sida 3. <https://insynsverige.se/documentHandler.ashx?did=1976112> (Hämtad 2021-11-04)
- ✦ Södra Latins gymnasium. *Verksamhetsplan 2021 för Södra Latins gymnasium*. Stockholm: Stockholms stad; 2021. <https://sodralatinsgymnasium.stockholm.se/sites/default/files/verksamhetsplan2021.pdf> (Hämtad 2021-11-04)
- ✦ UNICEF. *Kartläggning kring hur barns vardag påverkas av coronapandemin*. Sverige: UNICEF; 2020.